

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

راهنمای برنامه درسی

حوزه تربیت و یادگیری

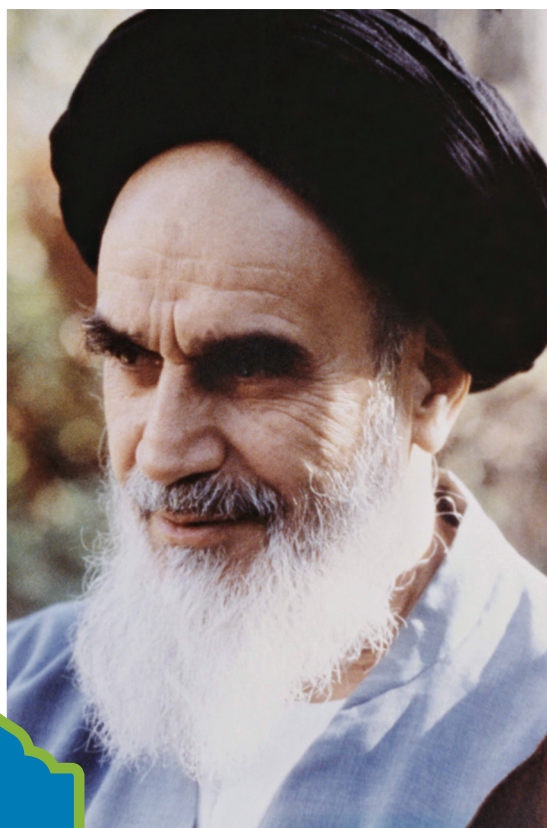
قرآن کریم و عربی

گروه پژوهش، برنامه ریزی
درسی و تولید بسته های
یادگیری قرآن کریم و عربی

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی

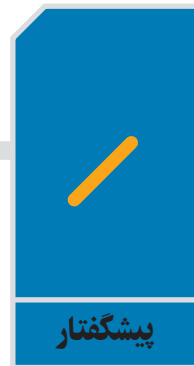
وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

«سند تحول یک ریل گذاری است؛ سند تحول می تواند آموزش و پرورش را به سرمنزل مورد نظر برساند... ابلاغ قدم اول است، باید کاری کنیم که این سند محقق شود... برای تحوّل آموزش و پرورش روحیه انقلابی لازم است. روحیه انقلابی یعنی ترس نداشته باشید، ملاحظه کاری نداشته باشید، محافظه کاری نداشته باشید، وقتی تشخیص دادید عمل کنید، اقدام کنید، پیش بروید، به توقف راضی نشوید، کارها را تزیینی انجام ندهید.»

بیانات مقام معظم رهبری علیه السلام در دیدار با جمعی از فرهنگیان

در راه تحول مثل مسافری هستیم که باید هدف سفر را تعیین کنیم، توشه سفر را برداریم و بی‌درنگ حرکت در جاده اصیل زندگی را آغاز کنیم؛ سفری حقیقتاً زیبا و در عین حال پر رمز و راز که ره‌آورد مهم آن تدوین راهنمای برنامه درسی حوزه‌های تربیت و یادگیری است. راهنمای حوزه‌ها بدون شک هادی زندگی دانش‌آموز هستند تا او را به مراتبی از حیات طیبه سوق دهند و زیبایی‌های فطرت الهی را به منصفه ظهور رسانند. برنامه‌های درسی تحولی بر پایه فلسفه تربیتی اسلام و دلالت‌های اسناد تحولی بنا شده است و رابطه وثیق و عمیقی با فطرت دارد. در برقراری این ارتباط کارشناسان بصیر و توانای گروه‌های پژوهش و برنامه‌ریزی درسی سازمان به خوبی درخشیدند و شایستگی‌های خود را بار دیگر در تاریخ برنامه‌ریزی درسی کشور عزیزمان نشان دادند.

راهنمای برنامه درسی حوزه‌های تربیت و یادگیری که پیش رو دارید با الگوی برنامه‌ریزی درسی فطرت‌گرایی توحیدی طراحی شده‌اند و بر اساس تعهداتی به شرح زیر پدید آمده‌اند:

تعهد نخستین به مفاد و دلالت‌های اسناد تحولی از جمله برنامه درسی ملی است که باید آن را شناسنامه آموزش و پرورش در دوره‌های تحصیلی مختلف محسوب کرد. متعهد بودیم و هستیم که برنامه‌های درسی را بر این پایه بنا نهیم و بدین طریق راه مطمئن و همواری برای نیل به اهداف متعالی و تمدن اسلامی - ایرانی باز کنیم. این ارتباط در مراحل بعدی نیز باید صیانت شود و فعالیت‌های آرمان‌گرایانه در برنامه‌های درسی تداوم پیدا کند.

تعهد دوم به علم برنامه‌ریزی درسی است؛ نمی‌توان تحول را با اقدامات غیر علمی و نامطمئن پیش برد. از همان آغاز سعی بر این بود که اصول و روش‌های این علم در فرایند تدوین برنامه‌های درسی به کار گرفته شود و از سبک و سلیقه‌های فردی پرهیز گردد.

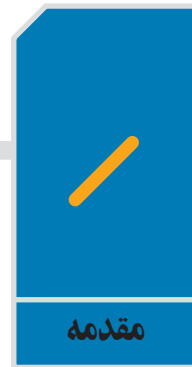
تعهد سوم به مناسبات و همکاری‌های بین‌بخشی با سایر معاونت‌های محترم وزارتخانه است. بی‌تردید راه تحول بدون همراهی شرکای تربیت و یادگیری امکان‌پذیر نیست، حضور معاونان محترم در برخی نشست‌های علمی و اجرایی و شرکت مداوم نمایندگان آنان در شوراها و کمیته‌های برنامه‌ریزی این خواسته را تحقق بخشید و اکنون نیز در بررسی و تصویب در شورای هماهنگی علمی سازمان این تعامل ادامه دارد.

تعهد چهارم میثاق با دلالت‌های عقلانی با بهره‌مندی از خرد جمعی و مصوبات شورایی است. در مراحل مختلف، تولید گروه‌ها بررسی شد و با اعمال اصلاحات لازم به تصویب رسید. بی‌تردید هر اندازه راهنمای برنامه درسی حوزه‌های تربیت و یادگیری به تأیید احکام عقلی برسند، استواری بیشتر و قوی‌تر پیدا می‌کنند و پایداری آن‌ها تضمین می‌شود. باورهای دینی، اصول علمی و دلالت‌های عقلی به طرز زیبایی در تکوین راهنمای برنامه درسی حوزه‌های تربیت و یادگیری به هم گره خورده‌اند و تاروپود آنها را تشکیل داده‌اند.

امید است با صیانت از این تعهدات و با توکل به خدا بتوانیم راه تحول را با پایداری و سلامت ادامه دهیم و به تحقق هدف‌های عالی نظام تعلیم و تربیت اسلامی خود یاری رسانیم.

حسن ملکی

معاون وزیر و رئیس سازمان

«إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ» (سوره یوسف آیه ۲)
 «كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ، يُتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ
 الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ» (سوره بقره، آیه ۱۵۱)

نظام جمهوری اسلامی ایران بر اساس اعتقاد دیرینه ملت به حکومت حق و عدل قرآن شکل گرفت. تحقق چنین حکومتی در گرو نهادینه شدن تربیت قرآنی در نظام آموزش و پرورش است؛ «تربیت باید قرآنی باشد و بچه‌های ما باید تربیت قرآنی بشوند.» (صحیفه امام، ج ۱۵، ص ۲۵۰)

بر اساس سند تحول بنیادین، هدف غایی نظام آموزشی جمهوری اسلامی ایران، تربیت نسلی مؤمن به یگانگی حضرت حق و معتقد به معاد و شکوفایی فطرت الهی دانش‌آموزان از طریق درک و اصلاح مداوم موقعیت آنان به منظور دست‌یابی به مراتبی از حیات طیبه، مبتنی بر رویکرد کلی فطرت‌گرایی توحیدی است که تحقق آن در گرو فهم، انس و عمل به قرآن کریم و احادیث پیامبر و اهل بیت ایشان است. نیل به این مهم، خود مستلزم تحقق سواد قرآنی^۱ در آحاد جامعه اسلامی است؛ از سوی دیگر، عربی، زبان قرآن و ظرف درک و فهم و تدبیر در قرآن کریم و متون دینی است؛ به همین دلیل به آموزش آن در اصل شانزدهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تصریح شده است.

رهبر معظم انقلاب اسلامی علاوه بر تأکید مکرر بر جایگاه و اهمیت آموزش قرآن و متون دینی در آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران، به برخی تعاریف، ابعاد و جزئیات این موضوع نیز پرداخته‌اند: «انس با قرآن، یعنی قرآن را خواندن و بازخواندن و بازخواندن و در مفاهیم قرآنی تدبیر کردن و آنها را فهمیدن.» (۱۳۶۹/۱/۱۰) «بهتر این است که همه مردم ما انسشان با قرآن به گونه‌ای باشد که آیات قرآن به گوششان آشنا باشد؛ وقتی آیه‌ای را می‌خوانند صدر و ذیل و قبل و بعد آیه برایشان آشنا باشد.» (۱۳۷۰/۱۲/۲۷) «کشور بحمدالله امروز متکی به معارف قرآن است؛ آن روزی که این معارف در سطح همه مردم رواج پیدا کند و مستقیم از خود قرآن آن را بگیرند، آن روز، روزی است که این ملت و این کشور برای همیشه شکست‌ناپذیر خواهد شد. ما دنبال این هستیم.» (۱۳۷۴/۱۰/۴) «اهتمام به آموزش قرآن در مدارس و گنجاندن آن در متن برنامه‌های درسی؛ نه به صورت فوق برنامه؛ [یعنی] به قرآن بها داده شود. این موضوع در مدارس ابتدایی از اهمیت بیشتری برخوردار

۱- سواد قرآنی شامل سواد مقدماتی و سواد تکمیلی است: سواد مقدماتی: توانایی روانخوانی همراه با درک معنای اجزای آیات. سواد تکمیلی: توانایی روانخوانی همراه با درک معنا و تدبیر در آیات.

است؛ هم در قرائت و هم در حفظ کردن آمادگی بیشتر است.» (۱۳۷۶/۶/۳) «در آموزش و پرورش باید تلاوت قرآن آنچنان به جوان‌ها تعلیم داده بشود ولو آیات برگزیده و انتخاب شده که جوان ما که در کودکی این آیات را فرا گرفته، تا آخر عمر در همه مواقع، این آیات مثل یک تابلویی جلوی چشم او باشد؛ در مواقع مختلف از آنها استفاده کند.» (۱۳۸۷/۰۶/۱۲) «یکی از چیزهایی که می‌تواند تدبر در قرآن را به ما ارزانی بدارد، حفظ قرآن است. آنجایی که شما قرآن را تکرار می‌کنید، حافظید و می‌خوانید، فرصت تدبر و تعمق در آیات قرآن برای شما پیدا می‌شود. ان شاء الله ما باید ده میلیون نفر حافظ قرآن داشته باشیم.» (۱۳۹۰/۵/۱۱)

«توجه به آموزش عربی در مدارس، نه با هدف درک مفاهیم پیچیده حوزه‌های و نه به منظور مکالمه، بلکه به نحوی [باید باشد] که پس از مدتی آموزش، دانش آموزان بتوانند معانی نماز، دعای کمیل و مکارمالا خلاق و ... بفهمند و با مناجات و نحوه سخن گفتن و راز و نیاز با خدا آشنا شوند.» (۱۳۷۶/۶/۳) «ما به نوع سومی از آموزش زبان عربی نیاز داریم، معارف اسلامی و معارف دنیا و آخرت ما در قرآن و نهج البلاغه و صحیفه سجادیه و در انواع و اقسام متون دینی مثل روایات، دعاها و زیارت‌ها قرار دارد.» (۱۳۷۹/۱۰/۲۷) «ما باید عربی را آنچنان بیاموزانیم که دانش آموزان ولو هیچ قاعده‌های راندانند، اما وقتی متن را می‌خوانند معنایش را بفهمند و این کاملاً ممکن است.» (۱۳۹۴/۹/۱۹)

حوزه تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی یکی از حوزه‌های یازده گانه مصرح در سند برنامه درسی ملی است که مسئولیت برنامه‌ریزی دو درس آموزش قرآن و آموزش عربی را بر عهده دارد. رسالت این حوزه، تحقق شایستگی‌های پایه قرآنی به عنوان کسب مجموعه‌ای از صفات، توانمندی‌ها و مهارت‌های لازم برای ارتباط مستقیم و بهره‌گیری از قرآن کریم و متون دینی در زندگی متریبان، به منظور دستیابی به مراتبی از حیات طیبه است.

راهنمای برنامه درسی حوزه یادگیری قرآن کریم و عربی، چارچوب برنامه و محتوای هریک از عناصر در برنامه درسی را برای نظم‌بخشی به تدوین برنامه و تألیف کتاب‌های درسی قرآن و عربی، و همچنین تولید بسته تربیت و یادگیری این حوزه را در پایه‌های مختلف تحصیلی ارائه کرده است. این راهنما در چارچوب راهبردهای مشخص شده رهبری نظام و مبتنی بر سیاست‌های نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی و دیگر اسناد بالادستی^۱ و با توجه به چارچوب برنامه درسی مصوب شورای هماهنگی علمی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی تنظیم شده است.

۱- در تنظیم راهنمای برنامه درسی حوزه تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی، مفاد اسناد بالادستی از این قرار است: ۱- قانون اساسی جمهوری اسلامی (اصل یک و اصل ۱۶) ۲- سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری (بند ۴-۵) ۳- قانون برنامه ششم توسعه (ماده ۶۳ بند الف) ۴- نقشه مهندسی فرهنگی کشور (اقدام ملی یک از راهبرد ملی یک) ۵- منشور توسعه فرهنگ قرآنی کشور (بند ۶ ماده یک) ۶- اهداف آموزش عمومی قرآن کریم (مصوب شورای توسعه فرهنگ قرآنی کشور) ۷- سند راهبردی آموزش عمومی قرآن کریم (راهبرد ملی ۳) ۸- سند تحول بنیادین (راهکار ۱۳-۲/۴) ۹- سند برنامه درسی ملی (حوزه تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی) ۱۰- سند تحول راهبردی نظام تعلیم و تربیت جمهوری اسلامی ایران (راهکار ۱/۱) ۱۱- اهداف دوره‌های تحصیلی نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران (ساحت اعتقادی، عبادی و اخلاقی)

مخاطبان این راهنما، مؤلفان و تولیدکنندگان کتاب‌های درسی و بسته‌های تربیت و یادگیری، مربیان، آموزگاران و دبیران قرآن و عربی، مدیران مدارس، خانواده‌ها و همچنین دانشگاه فرهنگیان و بخش‌های ستادی وزارت آموزش و پرورش و سایر دستگاه‌های فرهنگی و آموزشی کشور و افرادی که به هر شکلی در آموزش قرآن کریم و عربی در جمهوری اسلامی ایران نقش و مشارکت دارند، هستند.

در تدوین راهنمای این حوزه، یگانگی و جدایی‌ناپذیری قرآن کریم و عترت علیهم‌السلام، آمیختگی خواندن و فهمیدن در قرائت قرآن و متون دینی، ارتباط مستقیم، معنادار و پایدار متربی با آیات قرآن و احادیث پیامبر و اهلیت صلوات الله علیهم اجمعین، زمینه‌سازی برای گسترش فرهنگ حفظ قرآن کریم همراه با درک معنا، تأکید بر مهارت‌های عملی نسبت به دانش نظری، به ویژه مهارت‌های شنیداری، دیداری و تفکر، تقویت مطالعه روشمند و پژوهش در مفاهیم و معارف عمومی قرآن کریم و متون دینی و هماهنگی ابعاد مختلف اهداف دروس آموزش قرآن و عربی در دوره‌ها و پایه‌های تحصیلی، به عنوان اصول و راهبردهای اساسی این راهنما مد نظر قرار گرفته است.

رویکرد و منطق

قرآن کریم، کتاب هدایت انسان برای فعلیت یافتن و شکوفایی فطرت توحیدی او در مسیر بندگی خداست. تربیت و یادگیری مبتنی بر فطرت‌نگرایی توحیدی، تلاشی برای فراهم آوردن موقعیت‌های مناسب جهت رشد همه‌جانبه انسان و تحقق توحید عملی در متری، بر محور کتاب و سنت است. حوزه تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی به دنبال تحقق انس^۱ با قرآن و عترت علیهم‌السلام و استفاده مستقیم‌ترین از آیات الهی بر محور

تبیین پیامبر خدا و خاندان ایشان به عنوان مقدمه «تربیت قرآنی» است.

ارتباط و انس با خدا و اولیای او موجب تعالی متری و پذیرش هدایت قرآن است. احادیث پیامبر و اهل بیت ایشان صلوات الله علیهم اجمعین، به ویژه ادعیه و زیارات مأثوره، به مثابه تبیین و تفسیر آیات الهی است و نقش کلیدی در این تعالی دارد. آموزش‌های مترتب بر حوزه تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی در برنامه درسی ملی، شامل دو بخش محتوایی قرآن کریم و عربی (زبان قرآن)، متمرکز بر انس و فهم آیات قرآن و متون دینی رایج (ادعیه، زیارات و احادیث معتبر) در فرهنگ و ادبیات مسلمانان ایران است.^۲

آیات قرآن و احادیث پیامبر و اهل بیت علیهم‌السلام به زبان عربی است و آموزش عربی اختصاص به بخش قواعد صرفی و نحوی ندارد؛ بنابراین تمامی دانش‌ها و مهارت‌های کسب شده در خصوص خواندن و فهم قرآن و حدیث، یادگیری زبان و ادبیات عرب محسوب می‌شود؛ از این رو محدوده قلمرو حوزه تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی شامل خواندن (از رو، از بر)، درک معنا، تدبر و انس با قرآن کریم و متون دینی است. در این قلمرو، یادگیری دانش‌ها و مهارت‌های کاربردی برای قرائت متدبرانه قرآن و متون دینی و روش‌های مطالعه اسنادی - استنباطی مرتبط با آن مورد توجه قرار می‌گیرد.

توانایی خواندن همراه با درک معنا، تدبر در قرآن و حدیث و انس با آنها، مقدمه ضروری برای تبعیت از قرآن کریم و عمل به تکلیف الهی است. به تبع آن، یادگیری زبان عربی به عنوان زبان قرآن، سبب می‌شود که متری بتواند به طور مستقیم با کتاب خدا و کلام پیامبر و اهل بیت صلوات الله علیهم اجمعین ارتباط برقرار کند، آن را بفهمد و از رهنمودهای آن بهره‌بردارد؛ همچنین به دلیل آمیختگی زبان فارسی و عربی به نحو مطلوب تری از میراث مکتوب فرهنگ اسلامی - ایرانی و زبان و ادب فارسی بهره‌گیرد.

در بندهای متعددی از سند تحول بنیادین و برنامه درسی ملی بر جایگاه قرآن و عترت و محوریت آن تأکید شده است. لذا حوزه تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی، با ایفای رسالت خویش، دارای نقشی فراحوزه‌ای و

۱- انس با قرآن کریم: اشتیاق به خواندن روزانه و استماع قرآن کریم، همراه با فهم و تدبر در آیات

۲- برنامه آموزش زبان عربی به عنوان یکی از زبان‌های زنده رایج دنیا، با رویکرد ارتباطی و با محوریت آموزش مکالمه عربی به عنوان یکی از گزینه‌های زبان‌های خارجی در راهنمای برنامه درسی حوزه تربیت و یادگیری زبان‌های خارجی طراحی و تولید می‌شود.

زمینه‌ساز برای تحقق تربیت قرآنی در کلیت نظام تعلیم و تربیت و سایر حوزه‌های تربیت و یادگیری، به ویژه حوزه حکمت و معارف اسلامی و حوزه زبان و ادبیات فارسی می‌باشد.

جدول جهت گیری و چرایی عناصر برنامه درسی حوزه تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی

عناصر برنامه	جهت گیری	چرایی
هدف	توجه هم‌زمان به ابعاد مختلف سواد قرآنی و فرهنگ‌سازی انس با قرآن کریم در دوره‌های تحصیلی و پیوستگی و ارتباط معنادار آیات قرآن با احادیث، ادعیه و زیارات (متون دینی)	هم‌زمانی کسب دانش‌ها و مهارت‌های سواد قرآنی و تعلق معنوی و عاطفی موجب تحقق ارتباط پایدار و معنادار تربیتی با قرآن کریم است. قرآن و عترت صلوات‌الله‌علیهم‌اجمعین در حقیقت و تجلی از یکدیگر جدایی‌ناپذیر هستند. سیره و کلام پیامبر و اهل بیت تبیین نظری و عملی قرآن کریم است.
محتوا	تمرکز محتوای آموزش، بر کسب مهارت خواندن همراه با درک معنا و تدبیر به منظور انس با قرآن و متون دینی و اکتفا به حداقل قاعده آموزشی و مباحث ضروری و استفاده از نزدیک‌ترین رسم الخط به خط فارسی ^۱	در مراحل کسب سواد قرآنی، یادگیری قواعد عربی، ابزار لازم برای درک معنا و تدبیر است و به خودی خود هدف محسوب نمی‌شود؛ همچنین این حوزه متکفل سواد قرآنی و انس با قرآن کریم است؛ نه علوم و معارف قرآنی. اشتراک الفبای فارسی و عربی، امکان اتکای آموزش روخوانی قرآن ^۲ بر سواد فارسی متربی را فراهم می‌کند.
راهبردهای یاددهی و یادگیری	آسان‌سازی و خوشایندسازی فرایندهای یاددهی - یادگیری از طریق یادگیری زمینه محور و معنابخش و خلاقیت‌های رسانه‌ای مناسب	این روش ضمن تقویت انس (ارتباط پایدار، معنادار و عاطفی) با قرآن و متون دینی، موجب سرعت بخشیدن به کسب سواد قرآنی و تقویت فرهنگ قرآنی می‌شود.
ارزشیابی روش	تمرکز ارزشیابی پیشرفت تحصیلی در کلیه مراحل بر کسب توانان و تدریجی مهارت‌های خواندن، درک معنا و تدبیر آیات و احادیث و پرهیز از ارزشیابی مستقیم قواعد	سواد قرآنی، امری مهارتی، چندوجهی و تدریجی است. قواعد ابزار راهنما برای کسب مهارت‌های سواد قرآنی است و به خودی خود هدف نیستند.
مربی	برخوردار از شایستگی‌های پایه قرآنی ^۳ و آشنا با راهنمای برنامه درسی و برخوردار از صلاحیت‌های اخلاقی و حرفه‌ای تدریس قرآن و عربی	با توجه به ماهیت مهارتی و ارزشی این حوزه، این شایستگی‌ها و صلاحیت‌ها مقدمه ضروری تدریس است.
متربی	انس و خودیادگیری مادام‌العمر نسبت به قرآن کریم و متون دینی و به‌کارگیری مشتاقانه محتوای قرآن و حدیث در محیط واقعی زندگی و روحیه جست‌وجوگری و پژوهش و شرکت فعال در فرایندهای یاددهی - یادگیری	نیاز به قرآن و متون دینی یک نیاز دائمی و ارتقایابنده در زندگی حال و آینده متربیان است؛ همچنین به‌کارگیری قوا و استعدادها متربیان در فرایند یاددهی - یادگیری موجب تقویت انگیزه برای توسعه مهارت‌ها و تعلق عاطفی به این حوزه می‌شود.
خانواده	آشنا با مسئولیت خود در آموزش قرآن به فرزندان و پیگیری آن از مدرسه و ایفای نقش الگویی و مشوق	موجب انگیزش و مشارکت خانواده و مربیان در تحقق اهداف برنامه درسی و تقویت انگیزه و یادگیری متربیان می‌شود.
یادگیری محیط تربیت	حمایت فرهنگ مدرسه نسبت به تقویت سواد قرآنی و انس با قرآن و متون دینی	فضاسازی مثبت فرهنگی در محیط مدرسه و کلاس درس نسبت به قرآن و متون دینی و استفاده هوشمندانه از ظرفیت‌های متنوع محیط موجب تقویت اجرای برنامه و تشویق متربیان به یادگیری بیشتر می‌شود.

۱- محتوای درس قرآن در دوره اول و دوم متوسطه عمدتاً شامل خواندن (از رو و از بر) و درک معنای آیات و محتوای درس عربی شامل خواندن (از رو و از بر) و درک کنای متون دینی و فهم روشمند معارف آیات و متون دینی براساس ساختارهای صرفی و نحوی (قواعد عربی) است.

۲- روان‌خوانی قرآن کریم: مهارت خواندن درست و شمرده کلمات و آیات قرآن کریم از روی مصحف آموزشی (رسم الخط کم علامت و ناخوانای متمایز)

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

اهداف

اهداف

اهداف حوزه تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی مجموعه‌ای نظام مند از صفات، توانمندی‌ها و مهارت‌های فردی و اجتماعی هستند که انتظار می‌رود دانش آموز پس از اجرای برنامه درسی این حوزه به آنها دست یابد. اهداف این حوزه بر اساس توجه متوازن به تحقق شایستگی‌های پایه (تعقل، ایمان، اخلاق، علم و عمل) در دانش آموز، اهداف دوره‌های تحصیلی، اهداف دیگر حوزه‌های تربیت و یادگیری و نیازهای خاص این حوزه تنظیم شده‌اند.

اهداف کلی^۱ حوزه تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی:

- ۱- انس با قرآن کریم، ادعیه، زیارات و احادیث پیامبر اکرم ﷺ و اهل بیت علیهم‌السلام و تداوم آن؛
- ۲- روان‌خوانی^۲ جمله به جمله و همراه با درک معنای آیات قرآن و متون دینی رایج در فرهنگ عمومی؛
- ۳- حفظ^۳ داوطلبانه توأم با درک معنای آیات و سوره‌های منتخب قرآن کریم در حد سه جزء و متون دینی منتخب رایج؛
- ۴- آشنایی با ریشه‌ها و ساختارهای صرفی و نحوی (مفردات و قواعد عربی) پرکاربرد و مؤثر در فهم آیات قرآن و متون دینی رایج؛
- ۵- توانایی و التزام به تدبیر^۴ در آیات قرآن کریم و احادیث پیامبر اکرم ﷺ و اهل بیت علیهم‌السلام بر اساس دلالت‌های متنی؛
- ۶- توانایی جست‌وجو و دریافت معارف عمومی مورد نیاز از قرآن کریم و متون دینی، با استفاده از منابع معتبر.

۱. ضمناً این حوزه با حوزه‌های حکمت و معارف اسلامی، زبان و ادبیات فارسی و سایر حوزه‌های تربیت و یادگیری در تحقق ابعاد و اهداف زیر مشارکت دارد:

۷- آشنایی با کلیات علوم قرآنی و شناخت معارف اساسی و ضروری قرآن کریم؛
 ۸- تقویت ایمان و گرایش به قرآن، پیامبر اکرم ﷺ و اهل بیت علیهم‌السلام به عنوان تبیین‌کنندگان نظری و عملی قرآن کریم؛
 ۹- تبعیت و عمل به آموزه‌های قرآن و عترت علیهم‌السلام در ابعاد مختلف زندگی و تحقق سبک زندگی قرآنی
 ۲- روان‌خوانی قرآن کریم: مهارت خواندن صحیح و پیوسته آیات و عبارات قرآن کریم با سرعت معمولی و بدون مکث و تکرار زائد؛
 ۳- حفظ قرآن کریم: به خاطر سپاری و از بخوانی بخش‌هایی از آیات و سوره‌های قرآن کریم؛ سطح قابل قبول مهارت حفظ، حفظ جمله به جمله (حفظ اجمالی) است؛
 ۴- تدبیر در آیات قرآن کریم: اندیشه و تأمل در آیات قرآن کریم و توجه قلبی به آنها برای درک بهتر و عمیق‌تر مفاهیم و معارف قرآن کریم و اثرپذیری از هدایت الهی؛

اهداف دوره اول ابتدایی

- ۱- با استفاده از الگوی مناسب قرائت و ترجمه ساده و قابل فهم عبارات، آیات و اذکار نماز و سوره‌های ناس تا تکاثر را به صورت جمله به جمله از حفظ می‌خواند و معنای اجمالی آن را بیان می‌کند.
- ۲- پیام‌های قرآنی^۱، حدیثی و ادعیه منتخب (حدود ۴۰ پیام) را از حفظ می‌خواند و معنای آن را بیان می‌کند.
- ۳- حداقل نیم جزء از سوره‌ها، آیات و قطعات^۲ منتخب قرآن را به صورت جمله به جمله و شمرده از روی رسم الخط آموزشی می‌خواند و معنای اجمالی^۳ آن را با استفاده از الگوی ترجمه ساده و قابل فهم آیات بیان می‌کند.
- ۴- با دانستن اینکه آیات قرآن، سخن خدا با اوست، برای فهمیدن این سخن، سکوت و توجه می‌کند.
- ۵- ضمن پرسشگری و گفت‌وگوی داوطلبانه، نتایج فهم خود از پیام‌ها، سوره‌ها، احادیث و ادعیه منتخب و مصادیق آن را بیان می‌کند.
- ۶- از پیام‌های قرآنی، احادیث و سوره‌های منتخب و مفاهیم ساده آنها در گفتار، نوشتار و آثار خود استفاده می‌کند.
- ۷- علاقه خود را نسبت به یادگیری آیات قرآن و کلام پیامبر و اهل بیت صلوات الله عليهم اجمعین و به کارگیری آموخته‌های خود در زندگی نشان می‌دهد.

اهداف دوره دوم ابتدایی

- ۱- با استفاده از الگوی مناسب قرائت و ترجمه ساده و قابل فهم عبارات، سوره‌های قارعه تا غاشیه را به صورت جمله به جمله از حفظ می‌خواند و معنای اجمالی آن را بیان می‌کند؛
- ۲- پیام‌های قرآنی، حدیثی و ادعیه و زیارات منتخب (حدود ۴۰ پیام جدید) را از حفظ می‌خواند و معنای آن را بیان می‌کند؛
- ۳- حداقل یک و نیم جزء جدید از قطعات، آیات و سوره‌های منتخب قرآن را به صورت جمله به جمله و روان از روی رسم الخط مصحف آموزشی می‌خواند و معنای اجمالی آن را با استفاده از الگوی ترجمه ساده و قابل فهم آیات بیان می‌کند؛

۱- منظور از حفظ جمله به جمله (حفظ اجمالی) آن است که متربی با شنیدن کلمه یا کلمات اول جمله بقیه جمله را از حفظ می‌خواند؛

۲- پیام قرآنی: آیه یا عبارتی کوتاه و زیبا از قرآن کریم که دارای پیامی بلند و ارزشمند درباره یکی از موضوعات اعتقادی، اخلاقی، تربیتی و ... است. پیام قرآنی معمولاً از جملات و عبارات رایج و مشهور قرآن کریم می‌باشد. در ارتباط با حجم محفوظات هر پیام قرآنی، نیم سطر محسوب می‌شود. پیام‌های قرآنی ترجیحاً از میان سوره‌ها و قطعات بخش حفظ یا روخوانی انتخاب می‌شوند.

۳- قطعه‌ای از آیات: مجموعه‌ای از آیات متوالی یا پراکنده مرتبط با یکدیگر که حدود ۵ سطر از قرآن کریم را شامل می‌شود. در انتخاب قطعات آیات برای دوره‌های مختلف تحصیلی، علاوه بر تناسب مفاهیم آیات با سن متریبان و رعایت سیاق (رکوع‌بندی)، قطعات مشهور و مورد توصیه در سنت و سیره، همچنین فواید السور، در اولویت قرار دارند؛

۴- معنای اجمالی: معنا و مفهوم کلی و اجمالی عبارات، آیات و سوره‌های قرآن کریم بدون دانستن معنای تک تک واژگان و ترکیب‌ها.

- ۴- با استفاده از الگوی مناسب قرائت، حمد و سوره و اذکار نماز را با رعایت نسبی تلفظ حروف خاص عربی به صورت صحیح و آهنگین می‌خواند؛
- ۵- ریشه‌ها و مشتقات واژگان آشنا و پرکاربرد (بیش از ۱۰۰ بار) در قرآن کریم، متون دینی رایج و واژگان مشترک فارسی را می‌شناسد و آن را معنا می‌کند؛
- ۶- تأثیر سکوت و گوش دادن و توجه به معنای آیات قرآن را در فهم و عمل خود تجربه می‌کند؛
- ۷- با تدبر در پیام‌های قرآنی و حدیثی و قطعات آیات و سوره‌های منتخب، به پرسش‌های ساده درباره مفاهیم و مصادیق آنها در زندگی، پاسخ می‌دهد؛
- ۸- از پیام‌های قرآنی، احادیث و سوره‌های منتخب و مفاهیم آنها در گفتار، نوشتار و آثار خود استفاده می‌کند؛
- ۹- با استفاده از مصاحف دارای ترجمه، فرهنگ نامه‌های معتبر قرآنی، نرم‌افزارها و پایگاه‌های اطلاع‌رسانی قرآنی مناسب کودکان، پاسخ پرسش‌های قرآنی خود را جست‌وجو و مطالعه می‌کند؛
- ۱۰- محبت و احترام قلبی خود را نسبت به قرآن و کلام پیامبر و اهل بیت صلوات الله علیهم اجمعین، با رعایت برخی از آداب خواندن و شنیدن و ارتباط با آنها نشان می‌دهد
- ۱۱- سوره‌های کوتاه، اذکار و دعاهایی را که حفظ کرده است، در نماز و دیگر مناسک دینی می‌خواند.
- ۱۲- به استماع^۱ و قرائت قرآن، دعا و زیارت و حضور در مجالس و محافل قرآن و عترت علیهم‌السلام و استفاده از محصولات قرآنی و مشارکت در گفت‌وگوها و فعالیت‌های قرآنی و حدیثی علاقه نشان می‌دهد؛
- ۱۳- کلمات و عبارات متن و محتوای پیام‌های قرآنی، احادیث، ادعیه، زیارات و سوره‌های درس را در میان سایر دروس و متون و محتواها به ویژه متون فارسی تشخیص می‌دهد.

اهداف دوره اول متوسطه

- ۱- با استفاده از الگوی مناسب قرائت و ترجمه ساده و قابل فهم عبارات، سوره‌های اعلی تا نبأ و قطعات و سوره‌های منتخب جدید (حداقل نیم جزء) را به صورت جمله به جمله از حفظ می‌خواند و معنای آن را بیان می‌کند؛
- ۲- علاوه بر محفوظات دوره ابتدایی، پیام‌های قرآنی، حدیثی و ادعیه و زیارات منتخب (حدود ۴۵ پیام) را از حفظ می‌خواند و معنای آنها را بیان می‌کند؛
- ۳- حداقل سه جزء جدید از سوره‌ها و قطعات آیات منتخب مصحف آموزشی را به صورت جمله به جمله و روان، با رعایت نسبی فصاحت عربی حروف و حرکات می‌خواند و معنای آن را با استفاده از الگوی ترجمه ساده و قابل فهم آیات، بیان می‌کند؛
- ۴- ضمن آشنایی با رسم الخط‌های رایج، آیات مصاحف مختلف و متون دینی را با رعایت نسبی فصاحت عربی

۱- استماع: شنیدن آیات قرآن از معلم / قاری / الگوی قرائت (لوح فشرده / نوار آموزشی)

- حروف و حرکات، جمله به جمله و شمرده می خواند؛
- ۵- معنای ریشه های پر کاربرد (بیش از ۱۰ بار) و ساختارهای عربی جملات ساده و کلمات پر کاربرد در قرآن و متون دینی رایج و ادبیات فارسی را می شناسد و با استفاده از آن، آیات، احادیث، ادعیه و زیاراتی که از واژگان پر کاربرد و ساختار ساده برخوردار هستند را معنا می کند؛
- ۶- با تدبر در پیام های قرآنی و حدیثی و قطعات آیات و سوره های درسی، به پرسش های ساده درباره مفاهیم و مصادیق آنها در زندگی، پاسخ می دهد؛
- ۷- از متن و مفاهیم آیات و احادیث و سوره های منتخب در گفتار، نوشتار و آثار خود استفاده می کند و به مکالمات قرآنی و حدیثی علاقمند است؛
- ۸- با گفت و گوی داوطلبانه و دقت و اندیشه در آیات و احادیث (به ویژه نهج البلاغه و صحیفه سجادیه) و استفاده از آموخته های زبان عربی خود برای تدبر و درک بهتر مراد و مقصود و کاربرد آنها در زندگی استفاده می کند؛
- ۹- ضمن آشنایی با برخی از ترجمه ها و تفاسیر عمومی، نرم افزارها و پایگاه های اطلاع رسانی معتبر، از آنها برای شناخت بیشتر قرآن و حدیث استفاده می کند؛
- ۱۰- ضمن آشنایی با آداب ظاهری و باطنی ارتباط با قرآن و عترت علیهم السلام هنگام شنیدن صوت یا دیدن آیات و متون دینی، نسبت به آن توجه کرده و واکنش مثبت نشان می دهد؛
- ۱۱- متن و محتوای آیات و احادیث آموخته شده را در میان سایر متون و محتواها به ویژه در متون ادبیات فارسی تشخیص می دهد؛
- ۱۲- بخشی از اوقات خود را صرف استماع و قرائت قرآن و ارتباط و انس با آیات، ادعیه و زیارات می کند؛
- ۱۳- با یادآوری و اثرپذیری از آیات قرآن و احادیث در موقعیت های مختلف زندگی، برای تحقق آنها و تقویت ایمان و عمل صالح تلاش می کند.

اهداف دوره دوم متوسطه:

- ۱- با استفاده از الگوی مناسب قرائت و ترجمه آیات، حداقل نیم جزء از قطعات و سوره های منتخب جدید را از حفظ می خواند و معنای آن را بیان می کند؛
- ۲- با استفاده از آموخته های خود و ترجمه های معتبر، عموم آیات قرآن کریم را جمله به جمله و روان و با رعایت نسبی قواعد مهم فصاحت و زیباخوانی از روی مصاحف رایج می خواند و معنای آن را بیان می کند؛
- ۳- متون دینی رایج را به صورت صحیح، جمله به جمله و روان می خواند و با استفاده از آموخته های زبان عربی خود و ترجمه های معتبر، معنای آن را بیان می کند؛
- ۴- معنای عموم ریشه ها، مشتقات و اوزان کلمات همچنین ساختار عربی جملات، افعال، اسامی و حروف

پر کاربرد در قرآن و متون دینی رایج و ادبیات فارسی را می‌شناسد و با استفاده از آن، آیات قرآن و این متون را معنای کند؛

۵- با استفاده از توانایی‌های خود در درک معنای آیات قرآن و متون دینی رایج و جست‌وجو در کتب و نرم‌افزارهای واژگان عربی، سایر متون دینی به ویژه «نهج البلاغه»، «صحیفه سجادیه» و «مفاتیح الجنان» را معنای کند.

۶- با استفاده از آموخته‌های زبان عربی خود، نسبت به استحکام بخشیدن و روشمندی دریافت‌های تدبری^۱ و دور ماندن از آسیب‌های احتمالی در فهم قرآن و حدیث اهتمام دارد؛

۷- از طریق آشنایی و استفاده از واژه‌نامه‌ها، تفاسیر و نرم‌افزارها و پایگاه‌های اطلاع‌رسانی معتبر، به پژوهش‌های قرآنی و حدیثی مبادرت می‌ورزد؛

۸- بانس و اختصاص بخشی از اوقات خود به استماع تلاوت و قرائت متدبرانه قرآن، ادعیه و زیارات، و توجه به آداب ظاهری و باطنی آن، ایمان، محبت، اشتیاق و خضوع و معرفت خود نسبت به قرآن و اهل بیت صلوات الله علیهم اجمعین را استحکام و ارتقا می‌بخشد؛

۹- در موقعیت‌های مختلف زندگی، متذکر آیات و احادیث و مفاهیم آنها شده و در تحلیل‌ها و تصمیم‌ها و ایفای مسئولیت‌های فردی و اجتماعی خویش از آنها استفاده می‌کند؛

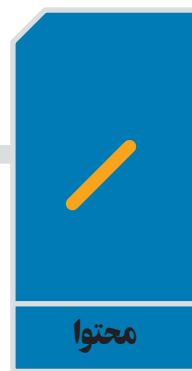
۱۰- محتواها و مضامین قرآنی و حدیثی را در قالب‌های مختلف تشخیص داده و گفتارها، نوشتارها و آثار مطرح در جامعه را بر اساس متن و محتوای آیات و احادیث، بررسی و نقد می‌کند؛

۱۱- ضمن مطالعه و گزینش آیات و احادیث موضوعی مناسب، مفاهیم و مضامین آنها را در قالب‌های فرهنگی، هنری و رسانه‌ای و... بیان می‌کند؛

۱۲- از مکالمات قرآنی در گفتار، نوشتار و آثار خود استفاده می‌کند.

۱. روش‌های تدبیر در آیات: مجموعه‌ای از راهکارها و فنونی که به کارگیری آنها، تدبیر در آیات را ممکن ساخته و توسعه می‌دهد. این راهکارها و فنون بر فهم دلالت‌های متنی آیات و احادیث استوار است.

محتوا

محتوای حوزه تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی مجموعه‌ای منسجم و هماهنگ از فرصت‌های تربیتی است که مبتنی بر رویکرد، منطق و اهداف حوزه و متناظر با ایده‌های کلیدی، در بردارنده مفاهیم اساسی، مهارت‌های اساسی، ارزش‌های اساسی و استانداردهای محتوایی هر یک از آنهاست. در جدول زیر، محتوای برنامه درسی این حوزه در چهار دوره تحصیلی نگاشته شده است.

ایده کلیدی	ارکان محتوا	دوره تحصیلی	استاندارد کلی محتوا
زبان قرآن (خواندن، درک معنا و شناخت ساختار آیات قرآن و متون دینی)	قواعد قرائت قرآن و متون دینی عربی	اول ابتدایی	قواعد ضروری روخوانی قرآن کریم و متون دینی عربی
		دوم ابتدایی	قواعد وقف بر آخر جملات در قرائت قرآن و متون دینی عربی
			نحوه نگارش متمایز حروف و علائم در مصحف آموزشی
		اول متوسطه	نحوه تلفظ صحیح حروف و حرکات متمایز با فارسی در زبان عربی
			تفاوت‌های رسم الخط‌های رایج قرآن و متون دینی عربی
		دوم متوسطه	قواعد ضروری فصاحت حروف و حرکات در تلاوت قرآن
	مفاهیم اساسی	اول ابتدایی	معنای واژگان آشنای (کلمات مشترک فارسی و عربی) پرکاربرد در قرآن و متون دینی
			دوم ابتدایی
		اول متوسطه	ریشه‌ها و اوزان عربی کلمات پرکاربرد (بیش از ۱۰ بار) در قرآن کریم و متون دینی و معنای آنها
			قواعد عربی ضروری در شناخت ساختار کلمات پرکاربرد و جملات ساده در قرآن کریم، متون دینی رایج و واژگان عربی در ادبیات فارسی
			کلیات روش فهم قرآن و متون دینی، بر اساس دلالت‌های متنی عربی
		دوم متوسطه	معنای ریشه‌ها و اوزان عربی عموم کلمات قرآن کریم، متون دینی رایج و ادبیات فارسی
قواعد صرفی و نحوی عربی ضروری در شناخت ساختار جملات، افعال، اسامی و حروف پرکاربرد در قرآن و متون دینی			

<p>انواع دلالت‌های متنی و کاربرد آن در تدبیر و فهم معارف قرآن و متون دینی (بر پایه معنای مفردات، ساختار ادبی، سیاق آیات، آیات غیر سیاق و روایات معتبر)</p>	<p>دوم متوسطه</p>			
<p>قرائت صحیح و روان سوره حمد و توحید و اذکار نماز از حفظ</p>				
<p>شمرده‌خوانی جمله به جمله حداقل نیم جزء از آیات منتخب قرآن، از روی رسم‌الخط آموزشی</p>	<p>اول ابتدایی</p>			
<p>قرائت صحیح و روان سوره‌های ناس تا تکاثر، از حفظ</p>				
<p>خواندن پیام‌های قرآنی و حدیثی و ادعیه منتخب (حدود ۴۰ پیام) از حفظ</p>				
<p>روان‌خوانی جمله به جمله حداقل یک و نیم جزء جدید از آیات منتخب قرآن، از روی رسم‌الخط آموزشی</p>				
<p>قرائت زیبا و آهنگین حمد و سوره و اذکار نماز با رعایت نسبی تلفظ حروف خاص عربی</p>	<p>دوم ابتدایی</p>			
<p>قرائت صحیح و روان سوره‌های قارعه تا غاشیه از حفظ</p>				
<p>خواندن پیام‌های قرآنی (حدود ۴۰ پیام جدید) و احادیث، ادعیه و زیارات منتخب از حفظ</p>		<p>قرائت صحیح و روان آیات قرآن و متون دینی منتخب</p>	<p>مهارت‌های اساسی</p>	
<p>روان‌خوانی جمله به جمله حداقل سه جزء جدید از آیات و سوره‌های منتخب قرآن از روی مصحف آموزشی با رعایت نسبی فصاحت حروف و حرکات</p>				
<p>قرائت صحیح و روان سوره‌های اعلی تا نبأ و قطعات و سوره‌های منتخب جدید از حفظ (حداقل نیم جزء)</p>				
<p>قرائت روان و جمله به جمله حداقل نیم جزء جدید از قطعات و سوره‌های منتخب قرآن، از حفظ</p>	<p>اول متوسطه</p>			
<p>خواندن پیام‌های قرآنی و حدیثی و ادعیه و زیارات منتخب (حدود ۴۵ پیام جدید) از حفظ</p>				
<p>روان‌خوانی جمله به جمله آیات قرآن کریم از روی مصاحف رایج با رعایت نسبی فصاحت و زیباخوانی</p>				
<p>روان‌خوانی جمله به جمله متون دینی رایج از روی رسم‌الخط‌های رایج</p>	<p>دوم متوسطه</p>			
<p>قرائت روان و جمله به جمله حداقل نیم جزء جدید از قطعات و سوره‌های منتخب قرآن، از حفظ</p>				
<p>بیان معنای اجمالی حداقل نیم جزء از آیات منتخب قرآن، با استفاده از الگوی ترجمه ساده و قابل فهم</p>				
<p>بیان معنای اجمالی سوره‌های حمد و ناس تا تکاثر و اذکار نماز با استفاده از الگوی ترجمه ساده و قابل فهم</p>	<p>اول ابتدایی</p>	<p>بیان معنای عبارات و جملات آیات قرآن و متون دینی منتخب</p>	<p>مهارت‌های اساسی</p>	
<p>بیان معنای ساده پیام‌های قرآنی، احادیث و ادعیه منتخب</p>				

زبان قرآن (خواندن، درک معنا و شناخت ساختار آیات قرآن و متون دینی)

<p>زبان قرآن (خواندن، درک معنا و شناخت ساختار آیات قرآن و متون دینی)</p>		<p>مهارت‌های اساسی</p>	<p>بیان معنای عبارات و جملات آیات قرآن و متون دینی منتخب</p>	<p>بیان معنای اجمالی حداقل یک و نیم جزء جدید از آیات منتخب قرآن، با استفاده از الگوی ترجمه ساده و قابل فهم</p>	<p>دوم ابتدایی</p>
				<p>بیان معنای اجمالی سوره‌های قارعه تا غاشیه با استفاده از الگوی ترجمه ساده و قابل فهم</p>	
				<p>بیان معنای ساده پیام‌های قرآنی، احادیث و ادعیه منتخب جدید</p>	<p>اول متوسطه</p>
				<p>بیان معنای حداقل سه جزء جدید از آیات و سوره‌های منتخب قرآن، با استفاده از الگوی ترجمه ساده و قابل فهم</p>	
				<p>بیان معنای سوره‌های اعلی تا نبأ و قطعات و سوره‌های منتخب جدید محفوظه، با استفاده از الگوی ترجمه ساده و قابل فهم</p>	
				<p>بیان معنای پیام‌های قرآنی، احادیث و ادعیه منتخب جدید</p>	
		<p>بیان معنای آیات، احادیث، ادعیه و زیاراتی که از واژگان پرکاربرد و ساختار ساده برخوردارند.</p>	<p>دوم متوسطه</p>		
		<p>بیان جمله به جمله معنای عموم آیات قرآن کریم با استفاده از آموخته‌های زبان عربی خود و ترجمه‌های معتبر قرآن کریم</p>			
		<p>بیان معنای جمله به جمله متون دینی رایج و کلمات و عبارات عربی رایج در ادبیات فارسی</p>			
		<p>بیان معنای قطعات و سوره‌های منتخب جدید محفوظه</p>			
		<p>بیان معنای سایر متون دینی به ویژه نهج البلاغه، صحیفه سجادیه و مفاتیح الجنان با استفاده از آموخته‌های خود و جست‌وجو در کتب و نرم‌افزارهای واژگان عربی</p>	<p>اول ابتدایی</p>	<p>دریافت روشمند معارف آیات و احادیث منتخب</p>	
		<p>پاسخ به پرسشهای ساده درباره نتایج فهم خود از پیامهای قرآنی، سوره‌ها و آیات و احادیث منتخب</p>			
<p>پاسخ به پرسشهای ساده درباره مفاهیم پیامهای قرآنی، سوره‌ها و آیات و احادیث منتخب</p>					
<p>فهم روشمند (مبتنی بر دلالت‌های متنی) برخی از معارف قرآنی و حدیثی ساده و عمومی بیان شده در منابع معتبر، با استفاده از آموخته‌های قرآن و عربی خود</p>					
<p>فهم روشمند معارف عمومی قرآنی و حدیثی بیان شده در منابع معتبر، با استفاده از آموخته‌های قرآن و عربی خود</p>	<p>دوم متوسطه</p>				

علاقه به زیباخوانی اذکار نماز بر اساس قرائت الگو	اول ابتدایی	گرایش به استماع، قرائت و حفظ آیات قرآن و متون دینی	ارزش های اساسی	زبان قرآن (خواندن، درک معنا و شناخت ساختار آیات قرآن و متون دینی)
علاقه به جمع خوانی آیات منتخب، سوره های کوتاه قرآن کریم بر اساس قرائت الگو				
علاقه به حفظ سوره های کوتاه، پیام های قرآنی و احادیث و ادعیه منتخب				
تقویت علاقه به خواندن آیات منتخب و سوره های کوتاه قرآن کریم بر اساس قرائت الگو	دوم ابتدایی			
تقویت علاقه به حفظ آیات، سوره ها، پیام های قرآنی، احادیث، ادعیه و زیارات منتخب				
حس خوب نسبت به استماع تلاوت های زیبای قرآن				
تقویت علاقه به جمع خوانی آیات قرآن، ادعیه و زیارات منتخب، بر اساس قرائت الگو	اول متوسطه			
تقویت علاقه به حفظ قرآن کریم و احادیث، ادعیه و زیارات منتخب				
تداوم حس خوب نسبت به استماع تلاوت های زیبای قرآن				
تداوم علاقه به قرائت آیات قرآن، ادعیه و زیارات منتخب، بر اساس قرائت الگو	دوم متوسطه			
تداوم علاقه به حفظ آیات، سوره ها، پیام های قرآنی، احادیث، ادعیه و زیارات منتخب				
احساس خوشایند از درک معنای آیات و اذکار نماز				
توجه به مفهوم آیات، ادعیه و زیارات، به ویژه در نماز و مناسک دینی	اول ابتدایی	ارتباط معنادار، مستقیم و آسان با آیات قرآن و متون دینی		
توجه به مفهوم آیات قرآن و متون دینی در هنگام استماع و قرائت آنها				
علاقه مندی و تقید به استفاده روشمند از آیات و احادیث در گفتار، نوشتار و آثار				
اول ابتدایی				
قرآن، سخن خدا برای راهنمایی انسان است، پس باید آن را خواند و فهمید.	دوم ابتدایی	اهمیت و آداب ارتباط با قرآن و حدیث	مفاهیم اساسی	
اهمیت سکوت، گوش فرادادن، توجه و احترام به قرآن و تأثیر آن در فهم آیات و عمل انسان (فرهنگ استماع و انصات)				
اهمیت و معنای قرائت و استماع قرآن و جایگاه درک معنا در آن				
اول متوسطه				
آداب ظاهری و باطنی ارتباط با آیات قرآن و متون دینی به ویژه تدبیر و انس و تأثیر آن در فهم و عمل	اول متوسطه			
منابع مکتوب و نرم افزاری ارائه دهنده معارف عمومی آیات (تفسیرهای عمومی، فرهنگنامه ها و ...) و نحوه دسترسی و استفاده از آنها				

اهمیت، ابعاد، مراتب و آثار قرائت و استماع، تدبر و موانع و آسیب‌های احتمالی آن	دوم متوسطه		فرهنگ قرآن (تدبر و انس با قرآن و متون دینی)
ابعاد، جایگاه و اهمیت ارتباط و انس با قرآن و حدیث و آثار آن			
تشخیص آیات و احادیث آموخته شده از یک دیگر	اول ابتدایی	تشخیص متن و مفاهیم آیات و احادیث در محتواهای مختلف	
تشخیص جملات آیات، ادعیه، زیارات و احادیث آموخته شده از یکدیگر	دوم ابتدایی		
تشخیص متن و محتوای آیات و متون دینی آموخته شده در میان سایر متون عربی و فارسی	اول متوسطه		
تشخیص متن و مفاهیم آیات، ادعیه، زیارات و احادیث رایج در میان محتواهای مختلف	دوم متوسطه		
پرسشگری و گفت‌وگوی داوطلبانه درباره مفاهیم و مصادیق آیات و احادیث آموخته شده	اول ابتدایی	مهارت‌های اساسی توانایی عینیت بخشی به مفاهیم آیات و احادیث	
جست‌وجوگری، گفت‌وگوی داوطلبانه و بیان مصادیق عملی مفاهیم پیام‌های قرآنی و احادیث و سوره‌های منتخب آموخته شده	دوم ابتدایی		
جست‌وجوگری، گفت‌وگوی داوطلبانه و دقت و اندیشه در آیات و احادیث آموخته شده برای درک بهتر مراد و مقصود و تعیین مصادیق و کاربرد آنها در زندگی	اول متوسطه		
به‌کارگیری مناسب متن و مفاهیم قرآنی و حدیثی در گفتار، نوشتار و آثار خود	دوم متوسطه		
به‌کارگیری مناسب گفت‌وگوهای قرآنی و حدیثی در گفتار، نوشتار و آثار خود			
به‌کارگیری مناسب متن و مفاهیم قرآنی و حدیثی در قالب‌های فرهنگی، هنری و رسانه‌ای			
استفاده از آیات، احادیث و مفاهیم آنها در موقعیت‌های مختلف زندگی به ویژه در تحلیل و تصمیم‌گیری			
نقد گفتارها، نوشتارها و آثار مطرح در جامعه بر اساس متن و محتوای آیات و احادیث			
تشخیص تطبیق زندگی خود با مفاهیم و معارف قرآن و اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small>			

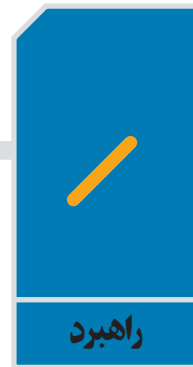
<p>علاقه به قرائت روزانه آیات و ادعیه آموخته شده</p> <p>استفاده از پیام‌های قرآنی و حدیثی و مفاهیم ساده آنها در گفتار، نوشتار و آثار خود (نقاشی، انشا و ...)</p>	اول ابتدایی			فرهنگ قرآن (تدبر و انس با قرآن و متون دینی)	
<p>علاقه‌مندی نسبت به یادگیری آیات قرآن و کلام پیامبر و اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small> و به‌کارگیری آموخته‌ها</p>					
<p>علاقه‌مندی نسبت به استماع و قرائت قرآن، دعا و زیارت و حضور در مجالس و محافل قرآن و عترت</p>					
<p>استفاده از پیام‌های قرآنی و حدیثی و مفاهیم آنها در گفتار، نوشتار و آثار خود (نقاشی، انشا، روزنامه دیواری، گزارش و ...)</p>	دوم ابتدایی				
<p>علاقه‌مندی نسبت به فهم بیشتر و عمل به آموخته‌های قرآنی و حدیثی خود در زندگی</p>					
<p>علاقه به استفاده از مکالمات قرآنی و حدیثی در گفتار، نوشتار و آثار خود</p>		ارتباط صحیح، پایدار و عاطفی با قرآن و حدیث	ارزش‌های اساسی		
<p>علاقه به اختصاص بخشی از اوقات شبانه‌روز به استماع و قرائت قرآن و ارتباط و انس با آیات، ادعیه و زیارات</p>	اول متوسطه				
<p>تمرکز ذهنی و توجه قلبی به مفهوم آیات و متون دینی در هنگام قرائت و استماع</p>					
<p>تجربه اثربخشی انس و تدبر در آیات و احادیث، در تقویت ایمان و عمل صالح</p>					
<p>استفاده از مکالمات قرآنی و حدیثی در گفتار، نوشتار و آثار خود</p>					
<p>اختصاص بخشی از اوقات شبانه‌روز به استماع و قرائت متدبرانه قرآن و متون دینی</p>	دوم متوسطه				
<p>باور به هدایت‌گری قرآن کریم در ابعاد مختلف زندگی فردی و اجتماعی براساس تجارب زیسته (تطبیقی)</p>					
<p>برخورد روشمند و نقادانه نسبت به گزاره‌های منتسب به آیات و احادیث</p>					

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

راهبردهای تربیت و

یادگیری

راهنبردها، تصمیمات و اقداماتی است که بر اساس مبانی، اصول، اهداف برنامه درسی ملی و دلالت‌های آن در ارتباط با عرصه‌های چهارگانه و ساحت‌های گوناگون تربیتی اتخاذ می‌شود تا اهداف حوزه تربیت و یادگیری تحقق یابد. تحقق این اهداف، مستلزم تعامل مناسب بین اجزای مؤثر در فرایند تربیت و یادگیری [معلم (مربی)، متربی، مدیر مدرسه، برنامه درسی، خانواده و محیط یادگیری] و بر اساس طرح پیش‌بینی شده است.

با توجه به ماهیت الهی و وحیانی آیات قرآن کریم و کلام پیامبر و اهل‌بیت صلوات الله علیهم اجمعین (وحی تنزیلی و وحی تبیینی) و هدایت‌گری ذاتی ثقلین، اصل حاکم بر انتخاب راهنبردهای یاددهی - یادگیری در حوزه تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی، انس و ارتباط مستقیم و حداکثری متربی با متن آیات و متون دینی است؛ بر این اساس، راهنبردها و روش‌های مطرح در فرایندهای یاددهی‌یادگیری در علوم تربیتی را می‌توان مطابق جدول صفحه بعد پیشنهاد داده و در هر یک از ارکان اصلی محتوای حوزه تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی به کار گرفت:

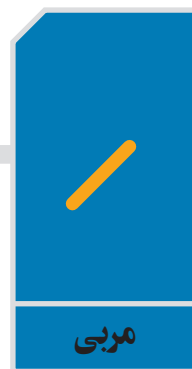
عناصر محتوا						الگو / روش	راهبرد
انس	تدبر	ساختار کلمات	درک معنا	خواندن			
				از رو	از بر		
-	✓	✓	✓	-	✓	پرسش و پاسخ	مستقیم
✓	-	-	-	-	-	انتقالی (سخنرانی)	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	نمایشی (دیداری و شنیداری)	
-	✓	-	-	-	-	گفت‌وگو (سقراطی)	غیر مستقیم (اکتشافی)
-	-	✓	✓	-	✓	دریافت مفهوم	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	پیش سازمان دهنده (زمینه محور/ تماتیک)	
-	✓	✓	-	-	✓	تفکر استقرایی	
✓	✓	✓	-	-	-	کاوشگری	
-	✓	-	-	-	-	چرخه یادگیری (۵E)	
✓	✓	-	-	-	-	حل مسئله	
✓	✓	✓	✓	-	-	بارش فکری	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	اعضای تیم	
✓	✓	-	-	-	-	بحث گروهی	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	الگوی شبکه‌ای	تعاملی
-	-	-	-	✓	✓	قضاوت عملکرد	
✓	✓	-	✓	-	-	ایفای نقش	
✓	✓	-	-	-	-	پدیده محور	
✓	✓	✓	✓	-	-	پروژه محور	یادگیری تجربی
✓	-	-	-	✓	✓	الگوپذیری (سرمشق گیری)	

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

مربی

مربی در حوزه تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی باید ضمن وقوف بر منزلت معلم قرآن در پیشگاه الهی و اهمیت و ضرورت تعلیم و تعلم قرآن کریم و متون دینی، بر این باور باشد که برنامه درسی رسمی قرآن کریم و عربی، فرصتی بی بدیل برای پرداختن به این وظیفه الهی است.

توانمندسازی متریان در کسب شایستگی‌های پایه قرآنی، امکان‌انس و بهره‌مندی مستقیم مادام‌العمر ایشان از قرآن کریم و متون دینی در عرصه‌های فردی و اجتماعی در محیط زندگی واقعی را فراهم می‌کند. مربی برای ایفای نقش خود در تربیت متریان، غنی‌سازی محیط یادگیری، فعال‌سازی آنها در فرایند یاددهی-یادگیری و ترغیب آنان نسبت به یادگیری مستمر، ضروری است شایستگی‌های قرآنی لازم را کسب کرده و آن را پیوسته ارتقا دهد.

صفات و شایستگی‌های مربیان برای هدایت متریان، در راستای درک و اصلاح مداوم موقعیت آنها، مبتنی بر راهنمای برنامه درسی حوزه تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی، شامل موارد زیر است:

الف) شایستگی‌های مشترک مربیان ابتدایی و متوسطه

- ۱- قرآن کریم را کتاب راهنمای الهی برای هدایت و رستگاری بشر و کلام پیامبر اکرم و اهل بیت صلوات الله علیهم اجمعین را تفسیر و تبیین کلام الهی می‌داند؛
- ۲- به کرامت و عزت نفس خود و متریان و ارتباط محبت‌آمیز و متعادل تربیتی با ایشان، اعتقاد و التزام دارد؛
- ۳- نسبت به تعظیم قرآن کریم و پیامبر اکرم و اهل بیت صلوات الله علیهم اجمعین اعتقاد و التزام دارد و الگوی عملی برای متریان است؛
- ۴- به ضرورت، امکان و سهالوصول بودن آموزش قرآن کریم و متون دینی برای خود و متریان باور دارد؛
- ۵- زمینه‌های لازم را برای درک و انگیزش متریان نسبت به یادگیری قرآن کریم و متون دینی و انس با آنها فراهم می‌کند؛
- ۶- ضمن آشنایی با راهنمای برنامه درسی، از دانش و مهارت لازم برای تدوین طرح درس و اجرا و ارزشیابی برنامه درسی قرآن کریم و عربی برخوردار است؛
- ۷- با فناوری‌های آموزشی و به کارگیری آن در فرایند یاددهی-یادگیری قرآن کریم و عربی آشنایی دارد؛
- ۸- با روش‌های کیفی و کمی در ارزشیابی پیشرفت تحصیلی قرآن کریم و عربی آشنایی دارد؛

۹- به طور مستمر، یادگیرنده و پژوهشگر آموزشی و پرورشی در حوزه تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی است.

۱۰- واجد دانش‌ها و مهارت‌های قرآنی لازم در سطح اهداف نه‌گانه آموزش عمومی قرآن کشور می‌باشد.

ب) شایستگی‌های اختصاصی آموزگاران ابتدایی

۱- قرآن کریم را به طور مستمر قرائت می‌کند و با آن مانوس است؛

۲- آیات قرآن کریم و متون دینی رایج را به صورت جمله به جمله و روان، همراه با درک معنای خواند و در آن تدبر می‌کند؛

۳- با تلاوت‌ها و نواهای زیبای قرآن کریم و ادعیه و زیارات و نحوه استفاده آن در کلاس درس آشنایی دارد؛

۴- با رسم الخط آموزشی کتاب‌های آموزش قرآن و ویژگی‌های آن و رسم الخط‌های رایج قرآن و متون دینی آشنایی کافی دارد؛

۵- با ساختارهای صرفی و نحوی آیات قرآن و متون دینی در سطح دوره دوم متوسطه (رشته علوم انسانی) آشنایی دارد؛

۶- در زیباخوانی آیات قرآن در حد ترتیل آموزشی توانایی نسبی دارد؛

ج) شایستگی‌های اختصاصی دبیران قرآن و عربی متوسطه

۱- با آیات قرآن کریم و احادیث، ادعیه و زیارات (متون دینی رایج) و مفاهیم و معارف عمومی آنها مانوس است؛

۲- بر روان خوانی جمله به جمله قرآن کریم و فصیح و زیباخوانی آیات در حد ترتیل آموزشی، تسلط نسبی دارد؛

۳- بر اساس شناخت ریشه‌های کلمات و ساختارهای صرفی و نحوی آیات قرآن و متون دینی رایج، آنها را ترجمه کرده و دلالت‌های متنی را در تدبر و فهم معارف قرآن و متون دینی به کار می‌گیرد؛

۴- با مباحث پایه علوم قرآن و حدیث و کلیات علوم اسلامی و مبانی و مباحث قرآنی و حدیثی آنها آشنایی دارد؛

۵- با مباحث عمومی دانش قرائت و کتابت قرآن و تلاوت‌ها و نواهای زیبای قرآن کریم و ادعیه و زیارات و کاربرد آن در آموزش قرآن و عربی آشنایی دارد؛

۶- با کتب و منابع نرم افزاری لغت، علوم قرآن، علوم حدیث و تفاسیر آن و کاربرد آنها در آموزش قرآن و عربی آشنایی دارد؛

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

خانواده

خانواده

از دیدگاه روایات اسلامی، تعلیم قرآن کریم یکی از حقوق اساسی فرزندان و بر عهده پدر خانواده است؛ لذا حداقل مورد انتظار از خانواده در حوزه تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی آن است که اولاً با مسئولیت خود در امر آموزش قرآن فرزندان آشنا باشد؛ ثانیاً نسبت به روند یادگیری قرآن فرزندان در مدرسه حساس بوده؛ ثالثاً از اجرای برنامه درسی قرآن و عربی حمایت کند، و رابعاً در کیفیت بخشی به آن از طریق ایفای نقش الگویی و تشویقی و همیار معلم مشارکت داشته باشد. پشتیبانی از ایفای نقش اولیا در طراحی و تدوین، اجرا و ارزشیابی برنامه درسی قرآن کریم و عربی و تقویت یادگیری والدین از طریق نظر انجمن اولیا و مربیان قابل انجام و پیگیری است.

شخص‌ها / مصادیق کلی نقش والدین	نقش والدین
<p>۱- مشارکت اولیا در نیازسنجی و شناسایی علائق دانش آموزان و روزآمدسازی آن برای طراحی و تدوین برنامه درسی و تولید بسته‌های تربیت و یادگیری قرآن و عربی از طریق انجمن اولیا و مربیان مدارس و مناطق؛</p> <p>۲- مشارکت اولیا در تعیین نیازهای بومی و منطقه‌ای برای اجرای برنامه ویژه مدرسه (بوم) با موضوع قرآن کریم و عربی از طریق انجمن اولیا و مربیان حمایت و تقویت آموزش قرآن و حدیث مدرسه؛</p> <p>۳- مشارکت در طراحی و تدوین برنامه درسی قرآن کریم و عربی از طریق عضویت در شورای برنامه ریزی درسی وابسته به گروه پژوهش، برنامه‌ریزی و تولید بسته‌های تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و تقویت آموزش قرآن و حدیث مدارس وابسته به انجمن اولیا و مربیان و اتحادیه مردم نهاد قرآنی کشور؛</p> <p>۴- عضویت نمایندگان انجمن اولیا و مربیان استان در شورای طراحی و تولید بسته‌های تربیت و یادگیری گروه پژوهش، برنامه‌ریزی درسی و تولید بسته‌های تربیت و یادگیری قرآن و عربی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی؛</p> <p>۵- مشارکت در اعتبار بخشی و روزآمدی بسته‌های تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی از طریق انجمن اولیا و مربیان؛</p> <p>۶- مشارکت هسته حمایت و تقویت آموزش قرآن و حدیث مدرسه در سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و طراحی محیط یادگیری قرآن کریم و عربی در مدرسه و منزل.</p>	طراحی و تدوین برنامه درسی

<p>۱- کمک به مربیان در معرفی بسته‌های تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی متناسب با استعداد، ظرفیت و ویژگی‌های مربیان؛</p> <p>۲- مشارکت در برنامه‌ریزی متربی برای استفاده بهینه از اوقات تربیت و یادگیری و اوقات فراغت در یادگیری قرآن و عربی؛</p> <p>۳- مشارکت در آموزش و همراهی در انجام تکالیف حوزه تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی و فراهم کردن امکانات لازم برای فرزندان در این زمینه؛</p> <p>۴- نظارت بر انجام تکالیف فرزندان و پرسش مستمر از آنها در حوزه تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی؛</p> <p>۵- پیگیری و نظارت بر اجرای درست برنامه درسی قرآن کریم و عربی توسط مربیان و معلمان مدرسه؛</p> <p>۶- مراقبت و نظارت بر حضور فرزندان و رفتار آنها در محیط واقعی و مجازی تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی؛</p> <p>۷- فرهنگ‌سازی انس روزانه با قرآن و عترت در محیط خانواده و ایفای نقش الگویی برای فرزندان در این زمینه؛</p> <p>۸- ایجاد و تقویت انگیزه معنوی در فرزندان و حمایت عاطفی و تشویق آن‌ها برای تلاش بیشتر در یادگیری قرآن کریم و عربی؛</p> <p>۹- ایجاد محیط امن و آرام و مطمئن برای تحقق تربیت قرآنی فرزندان و همراهی و تشویق آن‌ها به حضور در جلسات قرآن و ذکر اهلبیت <small>علیهم‌السلام</small>؛</p> <p>۱۰- ترغیب فرزندان به شرکت در برنامه‌های آموزش قرآن مراکز دارالقرآن و مؤسسات قرآنی؛</p> <p>۱۱- ارتباط اثربخش با معلمان در زمینه برنامه‌ریزی بهتر در راستای تربیت قرآنی دانش‌آموزان و فعالیت‌های قرآنی و حدیث مرتبط در مدرسه</p>	اجرای برنامه درسی
<p>۱- مشارکت در ارزشیابی برنامه درسی، کتاب‌های درسی و بسته‌های تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی و میزان اثربخشی آن؛</p> <p>۲- همکاری و تعامل با مربیان و ارائه اطلاعات اولیه درباره فرزندان برای شکل‌گیری قضاوت درست برای شروع تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی؛</p> <p>۳- اطمینان از پیشرفت تحصیلی و تربیت و یادگیری قرآن و عربی از طریق مشارکت در ارزشیابی تکوینی (مرحله‌ای) و گرفتن بازخورد از معلمان و نیز دادن بازخورد وضعیت دانش‌آموز در منزل به آنان؛</p> <p>۴- تنظیم فرم ارزیابی اولیه برای تکمیل پرونده ارزشیابی کیفی - توصیفی دانش‌آموز در درس قرآن کریم؛</p> <p>۵- آماده‌سازی و کمک به رفع ضعف‌های احتمالی فرزندان در یادگیری قرآن کریم و عربی با همکاری و تعامل مدرسه؛</p> <p>۶- فراهم کردن محیط آرام و اثربخش در منزل در ایام امتحانات و آرامش بخشی روحی و روانی نسبت به ارزشیابی؛</p> <p>۷- برعهده گرفتن بخشی از ارزشیابی پیشرفت تحصیلی با هماهنگی مدرسه در درس قرآن کریم و عربی.</p>	ارزشیابی برنامه درسی و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی
<p>۱- آشنایی با ضرورت تعلم و انس با قرآن و حدیث و وظیفه دینی خود نسبت به تعلیم قرآن به فرزندان و جایگاه و نقش والدین در تربیت قرآنی با تأکید بر اسناد تحولی؛</p> <p>۲- آشنایی با اصول اولیه و سیاست‌گذاری‌ها در زمینه طراحی و تدوین برنامه درسی قرآن کریم و عربی و تولید بسته‌های تربیت و یادگیری؛</p> <p>۳- یادگیری شیوه‌های نظارت صحیح بر تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی؛</p> <p>۴- آشنایی با مبانی، اهداف و روش‌های موثر بر اجرای برنامه درسی قرآن کریم و عربی؛</p> <p>۵- آشنایی با برنامه‌ریزی برای امور آموزشی فرزندان در حوزه برنامه درسی قرآن کریم و عربی در منزل؛</p> <p>۶- یادگیری اصول و کلیات ارزشیابی برنامه درسی قرآن کریم و عربی؛</p> <p>۷- یادگیری اصول، انواع و روش‌های ارزشیابی پیشرفت تحصیلی در درس قرآن کریم و عربی.</p>	ایفای نقش یادگیری والدین

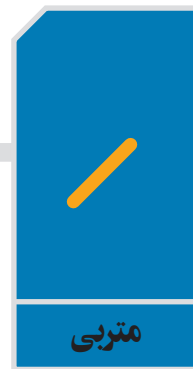
استلزامات ایفای نقش والدین

برای اینکه خانواده بتواند نقش‌های خود را اجرا نماید، لازم است متولیان هریک از مراحل برنامه‌ریزی درسی (از ستاد تا مدرسه) وظایف خود را درک و اجرا نمایند؛ در اینجا برخی از این وظایف و اصول تبیین می‌شود:

- ۱- طراحی و اجرای الگوی جامع مشارکت خانواده در برنامه درسی قرآن کریم و عربی؛
- ۲- برگزاری کارگاه‌های آموزشی جهت مهارت‌آموزی خانواده‌ها از سوی مدارس و مناطق آموزش و پرورش، در زمینه کسب سواد قرآنی و حدیثی و چگونگی مشارکت در برنامه درسی قرآن و عربی؛
- ۳- استفاده هدفمند از رسانه‌های اجتماعی در مدرسه برای ارتباط با والدین در زمینه برنامه درسی قرآن کریم و عربی؛
- ۴- تشکیل کارگروه فرهنگی-آموزشی باهدف مشارکت فعال و اثربخش نمایندگان اولیا در مراحل نیازسنجی، طراحی و تدوین، اجرای برنامه‌های درسی و تولید بسته‌های تربیت و یادگیری قرآن کریم، عربی و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی؛
- ۵- تدوین اصول راهنما و پودمان‌های آموزشی برای تبیین نقش مدرسه و خانواده و ایجاد سازوکارهای لازم برای هماهنگی و همسویی آنها با هم و با اهداف نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی در برنامه درسی قرآن کریم و عربی؛
- ۶- تدوین برنامه جامع حضور خانواده و نهادهای تربیتی و آموزشی برای تقویت تربیت قرآنی خانواده و تحقق شایستگی‌های پایه دانش‌آموزان در زمینه قرآن کریم و عربی.

مترقی

هدف کلان حوزه تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی، کسب شایستگی‌های پایه قرآنی متریان، برای دستیابی به مراتبی از حیات طیبه است؛ از این رو نقش اصلی در فرایندهای یاددهی و یادگیری بر عهده مربی است. نقش مربی در طراحی، تدوین، اجرا و ارزشیابی برنامه‌های درسی این حوزه به شرح زیر است:

انتخاب احسن و تصمیم‌گیری در راستای اصلاح مداوم موقعیت	درک موقعیت	نقش مربی مراحل برنامه‌ریزی
<p>- اعلام نیازها، توانایی‌ها و علائق متریان به برنامه‌ریزان، مؤلفان، معلم و ... به طور مستمر، با هدف اصلاح و ارتقای بخش‌های مرتبط در برنامه درسی قرآن کریم و عربی؛</p> <p>- مشارکت در طراحی و تدوین برنامه درسی از طریق شورای دانش‌آموزی مدرسه و مجلس دانش‌آموزی؛</p> <p>- اعلام نقاط قوت و ضعف بسته تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی؛</p> <p>- همکاری معلم در طراحی و تدوین درس آزاد/بخش غیرتجویزی برنامه درسی / انتخاب هدف و نوشتن متن درباره پیام‌های قرآنی و احادیث منتخب؛</p> <p>- برنامه‌ریزی برای قرائت و حفظ آیات و احادیث منتخب در اوقات فراغت.</p>	<p>مشارکت‌کننده:</p> <p>- درک نیازها، توانایی‌ها و علائق خود در زمینه قرآن و عربی؛</p> <p>- شریک راهبردی تیم طراحی و تدوین برنامه درسی قرآن کریم و عربی؛</p> <p>- نقد و بررسی اجزای بسته تربیت و یادگیری قرآن و عربی؛</p> <p>- درک نیازهای محیطی و تعیین اهداف و محتوای برنامه بوم با محوریت اهداف و رویکردهای برنامه درسی قرآن و عربی؛</p> <p>- امکان شناخت مسائل و موقعیت‌های جدید یادگیری قرآن کریم و متون دینی و معرفی آن به برنامه‌ریزان درسی.</p>	<p>طراحی و تدوین</p>

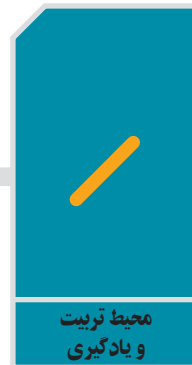
<p>یادگیرنده:</p> <ul style="list-style-type: none"> - پرسشگری، کاوشگری، ادارک مفهوم و موقعیت، - استنباط و تحلیل دقیق موضوع / کشف واقعیت / حقیقت و ...؛ - مسئولیت پذیری در فرایند یادگیری خود و هم کلاسی‌ها؛ - شناخت محیط یادگیری خود. 	<p>یادگیرنده:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ایفای نقش محوری در فرایند یاددهی یادگیری قرآن کریم و عربی؛ - ارتباط اثربخش با معلمان، سایر مترجمان، خانواده و مسئولان مدرسه؛ - مشارکت در ارتقا و توسعه محیط یادگیری در مدرسه و خانه؛ - گزینش راهکارهای مناسب برای اصلاح رویه‌های یادگیری قرآن و عربی؛ - ارتقا و توسعه شایستگی‌های پایه قرآنی؛ - به کارگیری آموخته‌های قرآنی و حدیثی خود در محیط واقعی زندگی. 	ب
<p>مشارکت کننده در ارزشیابی پیشرفت تحصیلی:</p> <ul style="list-style-type: none"> - شناخت شایستگی‌های خود در زمینه قرآن و عربی؛ - مشارکت در ارزشیابی پیشرفت تحصیلی تربیتی هم‌تابان در زمینه درس قرآن کریم و عربی. 	<p>مشارکت کننده:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ارائه بازخورد به معلم و اولیا در خصوص فرایند یاددهی-یادگیری قرآن و عربی؛ - اصلاح وضعیت درسی خود بر اساس نتایج ارزشیابی پیشرفت تحصیلی تربیتی. 	
<p>مشارکت کننده:</p> <ul style="list-style-type: none"> - بررسی و نقد محتوای اجزای بسته تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی. 	<p>مشارکت کننده:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ارسال نظرات خود درباره برنامه درسی قرآن کریم و عربی به مراجع ذی صلاح از طریق نمونه‌گهای از قبل پیش بینی شده به وسیله ارسال / ایمیل / تماس / پیامک و ... 	ب

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

محیط تربیت و

یادگیری

محیط تربیت و یادگیری

محیط تربیت و یادگیری زمینه فیزیکی، ذهنی و یا مجازی است که فرایند تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی در آن اتفاق می‌افتد. محیط تربیت و یادگیری در تعیین روش و رفتار مربی و متربی، مهم‌ترین نقش را ایفا می‌کند. محیط تربیت و یادگیری به بافت اجتماعی، روانی و تربیتی اشاره دارد که تربیت و یادگیری قرآن و عربی در آن صورت می‌گیرد و پیشرفت و نگرش‌های متربیان را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

محیط تربیت و یادگیری می‌تواند در هر یک از دوره‌های تحصیلی و نیز نوع و موضوعات دروس حوزه تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی متفاوت باشد. اجرای راهنمای برنامه درسی قرآن کریم و عربی در مدارس، نیازمند فراهم آوردن محیط سالم، ایمن، جذاب، پویا و شاداب است که متناسب با اهداف، محتوا و روش‌های تدریس و ارزشیابی این برنامه درسی مورد استفاده قرار گیرد.

الف) مکان و فضا

۱- با توجه به اهداف و ماهیت برنامه درسی قرآن کریم و عربی و در نظر گرفتن اینکه دروس این حوزه، متربیان را در قرائت صحیح و درک معنا و تدبر قرآن کریم و متون دینی توانا می‌سازد و آنان را در استفاده مستقیم و مستمر از متن آیات و احادیث یاری می‌رساند؛ بدیهی است که محیط یادگیری علاوه بر جذابیت و شادابی، باید در طول فرایند تربیت و یادگیری متناسب با شأن و جایگاه قرآن کریم و متون دینی در نظر گرفته شود؛ به گونه‌ای که فضای لازم برای حضور همه متربیان در کلاس و جلسه درسی را فراهم آورد. در صورت امکان با کمک داوطلبان متربیان و خانواده‌ها فضا سازی ویژه‌ای برای جلسات درس قرآن در کلاس‌ها انجام شود؛

۲- با توجه به ماهیت برنامه درسی قرآن و عربی، امکان قرائت جمعی و فردی متربیان در کلاس وجود داشته و زمینه‌های بروز اختلال صدا برای سایر کلاس‌ها مرتفع گردد. ترجیحاً مکان یا مکان‌های خاصی برای برگزاری جلسات درس قرآن در نظر گرفته و تجهیز و فضا سازی شود؛

۳- امکان اجرای راهبردهای یاددهی-یادگیری و استفاده از شیوه‌های متنوع تدریس قرآن و عربی در فضای کلاس و جلسه وجود داشته باشد و محدودیت‌ها باعث محرومیت مربی و متربی از تدریس کامل و مؤثر هر یک از موضوعات و مباحث برنامه درسی قرآن و عربی نشود.

ب) وسایل و تجهیزات

- ۱- بسته تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی به صورت کامل و به تعداد لازم در دسترسی مربی و متربی قرار گرفته شود؛
- ۲- توجه لازم در زمینه چستی، چرایی و چگونگی استفاده از ابزارهای تربیت و یادگیری در برنامه درسی قرآن و عربی برای مربیان انجام گیرد؛
- ۳- بسته تربیت و یادگیری نه تنها به عنوان تسهیل کننده آموزش، بلکه به عنوان بخشی از محتوای تربیت و یادگیری قرآن و عربی در نظر گرفته شود.
- ۴- امکان مشارکت آسان مدیر، مربی، متربیان و اولیای مدرسه در ساخت و یا تهیه تجهیزات مورد نیاز و مؤثر در اجرای برنامه درسی قرآن و عربی وجود داشته باشد.

ج) فناوری های نوین (محیطی و ابزاری)

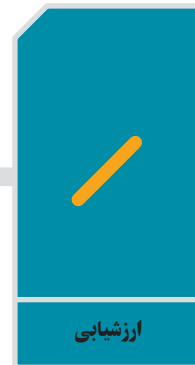
- ۱- امکان استفاده مدیر، مربی و متربیان از فناوری های جدید در فرایند یاددهی- یادگیری به صورت کامل و یا در اجرای بخشی از برنامه درسی وجود داشته باشد؛
- ۲- امکانات سخت افزاری و نرم افزاری لازم در مدرسه برای اجرای مؤثرتر برنامه درسی قرآن و عربی تا حد امکان فراهم گردد؛
- ۳- در صورت بهره گیری از فناوری های نوین، توجه لازم در زمینه چستی، چرایی و چگونگی استفاده از فناوری های نوین در برنامه درسی قرآن و عربی برای مربیان انجام گیرد؛
- ۴- در کتاب های راهنمای تدریس معلم، نحوه استفاده از فناوری های نوین در حد نیاز برنامه درسی قرآن و عربی توضیح داده شود؛
- ۵- امکان ارتباط مربی و متربی از طریق بسته تربیت و یادگیری با شبکه آموزشی تربیتی رشد برای دسترسی به تلاوت ها و برنامه های سمعی و بصری وجود داشته باشد.

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

ارزشیابی

ارزشیابی

ارزشیابی بخش جدایی ناپذیر از فرایند یاددهی-یادگیری و فرصتی برای بهبود این فرایند به منظور کمک به مربی و متربی برای اصلاح موقعیت خود است و در سه نوع آغازین (تشخیصی)، تکوینی (مستمر) و تراکمی (پایانی) انجام می‌شود. ارزشیابی پیشرفت تحصیلی در حوزه تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی در کلیه مراحل بر کسب توأمان و تدریجی مهارت‌های خواندن، درک معنا و تدبر آیات و احادیث و پرهیز از ارزشیابی مستقیم قواعد تمرکز دارد.

اصول ارزشیابی از پیشرفت تحصیلی در برنامه درسی قرآن و عربی

- ۱- حفظ شأن و کرامت انسانی متربیان و تقویت خودپنداره مثبت در آنان و دور بودن از محیط‌های اضطراب آور؛
- ۲- توجه به تدریجی بودن کسب مهارت‌ها در حوزه تربیت و یادگیری قرآن کریم و عربی؛
- ۳- توجه به سه اصل «تشویق»، «احساس موفقیت» و «پی بردن به توانایی‌های خود» در فرایند ارزشیابی؛
- ۴- پرهیز از سخت‌گیری و سهل‌انگاری و رقابت‌های منفی در ارزشیابی دروس قرآن کریم و عربی.

ارزشیابی در دوره اول و دوم ابتدایی

- ۱- ارزشیابی در دوره اول و دوم ابتدایی به صورت کیفی و توصیفی انجام می‌شود. با توجه به ماهیت مهارت آموزی درس قرآن در دوره ابتدایی، توجه به ارزشیابی تکوینی (مستمر) از اهمیت بیشتری برخوردار است؛ چرا که این نوع از ارزشیابی متکفل استمرار و تعمیق یادگیری است و زمینه یادگیری آهسته و پیوسته را فراهم می‌آورد. ارزشیابی تکوینی (مستمر) توسط متربی، اعضای گروه متربیان، خانواده و مربی انجام می‌شود. این ارزشیابی باید ضابطه مند و جدی باشد تا موجب تلاش بیشتر متربیان در یادگیری را فراهم آورد؛
- ۲- ارزشیابی باید به نحوی انجام شود که دانش‌آموزان را نسبت به توانایی‌های کسب کرده آگاه نماید تا آنها احساس موفقیت کنند و نسبت به جبران ضعف‌های احتمالی امیدوار و علاقه‌مند شوند؛
- ۳- ارزشیابی تراکمی (پایانی) برای دوره دوم ابتدایی در پایان هر سال توسط مربی انجام می‌شود. رعایت ضوابط و معیارهای سنجش در آزمون پایانی در تحقق اهداف قصد شده برنامه درسی قرآن کریم دارای اهمیت است؛ در عین حال در موارد خاص توصیه می‌شود امکان تکرار آزمون پایانی با رعایت فاصله مناسب برای تمرین و یادگیری فراهم آید.

ارزشیابی در دوره اول و دوم متوسطه

- ۱- ارزشیابی دو درس قرآن و عربی به صورت مجزای از یکدیگر انجام می‌شود؛ در عین حال به دلیل ارتباط وثیق محتوای دو درس، لازم است چارچوب‌ها و ضوابط ارزشیابی به صورت هماهنگ تدوین و اعمال شود؛
  - ۲- در ارزشیابی تکوینی (مستمر) و تراکمی (پایانی) هر دو درس قرآن و عربی، مهارت‌های خواندن و درک معنا و فهم روشمند معارف آیات و متون دینی مورد ارزشیابی قرار می‌گیرد و دانش مربوط به تفسیر آیات و قواعد قرائت و صرف و نحو، تنها به صورت کاربرد در متن ارزیابی می‌شود و موضوعیت مستقل ندارد؛
  - ۳- در ارزشیابی تراکمی (پایانی) از همه ابزارهای مندرج در ارزشیابی تکوینی (مستمر) می‌توان استفاده کرد؛ مشروط به آن که معرف واقعی مهارت‌های سه‌گانه خواندن، درک معنا و فهم روشمند معارف قرآن و متون دینی باشد. همچنین استفاده از نمره تشویقی و تکرار آزمون در موارد خاص با رعایت معیارهای یادگیری در مهارت‌های فوق بلامانع است.
- جزئیات ارزشیابی تکوینی (مستمر) و تراکمی (پایانی) دروس قرآن و عربی در هر یک از پایه‌های تحصیلی ابتدایی و متوسطه، بر اساس ضوابط مصوب، تنظیم و در مقدمه و متن کتاب‌های درسی و کتاب‌های راهنمای معلم درج خواهد شد.

روش‌ها و ابزار ارزشیابی

در برنامه درسی قرآن کریم و عربی از ابزارهای متفاوتی، مانند آزمون‌های شفاهی و کتبی، مشاهده‌ای، پرسش‌های شفاهی، بحث و گفت‌وگو، نقشه مفهومی، کارپوشه، آزمون‌های عملکردی، فهرست‌وارسی، گزارش و مقاله می‌توان استفاده کرد. با توجه به تأکید این برنامه بر ارتقای توانمندی‌های متربی در زمینه علم و فناوری، بدیهی است در فرایند ارزشیابی و قضاوت درباره عملکرد متربیان، استفاده از فعالیت‌های علمی و عملی آنها مانند پروژه، ایده‌پردازی، تولید و بهبود محصولات و یا تولید رسانه‌هایی از قبیل پوستر، عکس، فیلم و نرم‌افزار نیز مورد تأکید است.

استاندارد ارزشیابی دوره اول ابتدایی

ردیف	استاندارد ارزشیابی	ابزار آزمون
۱	قواعد ضروری روخوانی قرآن کریم و متون دینی را در حین خواندن محتوای درسی رعایت می‌کند.	فهرست واری
۲	معنای واژگان آشنای (کلمات مشترک فارسی و عربی) پر کاربرد در قرآن و متون دینی را می‌داند.	پرسش شفاهی
۳	سوره‌های ناس تا تکاثر را به صورت صحیح و روان از حفظ قرائت می‌کند.	آزمون عملکردی، فهرست واری / واقعه نگاری
۴	پیام‌های قرآنی و حدیثی و ادعیه منتخب (حدود ۴۰ پیام) را از حفظ می‌خواند.	آزمون عملکردی، فهرست واری / واقعه نگاری
۵	سوره‌های حمد و توحید و اذکار نماز را از حفظ به صورت صحیح و روان قرائت می‌کند.	آزمون عملکردی، فهرست واری / واقعه نگاری
۶	حداقل نیم جزء از آیات منتخب قرآن را از روی رسم الخط آموزشی به صورت جمله به جمله و شمرده خوانی می‌خواند.	آزمون عملکردی، فهرست واری / واقعه نگاری
۷	معنای اجمالی حداقل نیم جزء از آیات منتخب درسی را بیان می‌کند.	پرسش شفاهی
۸	معنای اجمالی سوره‌های حمد و ناس تا تکاثر و اذکار نماز بیان می‌کند.	پرسش شفاهی
۹	معنای ساده پیام‌های قرآنی و حدیثی و ادعیه منتخب را بیان می‌کند.	پرسش شفاهی
۱۰	پرسش‌های ساده درباره نتایج فهم خود از پیامهای قرآنی، سوره‌ها و آیات و احادیث منتخب را به زبان کودکان پاسخ می‌دهد.	پرسش شفاهی / بحث و گفت‌وگو
۱۱	به زیباخوانی اذکار نماز بر اساس قرائت الگو علاقه نشان می‌دهد.	مشاهده‌ای
۱۲	به جمع خوانی آیات منتخب، سوره‌های کوتاه قرآن کریم بر اساس قرائت الگو علاقه نشان می‌دهد.	مشاهده‌ای
۱۳	به حفظ سوره‌های کوتاه، پیام‌های قرآنی و احادیث و ادعیه منتخب علاقه نشان می‌دهد.	مشاهده‌ای
۱۴	از درک معنای آیات و اذکار نماز احساس خوشایندی دارد.	مشاهده رفتار
۱۵	قرآن را سخن خدا برای راهنمایی انسان و فهم آن را لازم می‌داند.	پرسش شفاهی / بحث و گفت‌وگو
۱۶	آیات و احادیث آموخته شده را از یکدیگر تشخیص می‌دهد.	پرسش شفاهی
۱۷	برای پرسشگری و گفت‌وگو درباره مفاهیم و مصادیق آیات و احادیث آموخته شده، داوطلب است.	مشاهده‌ای / بحث و گفت‌وگو
۱۸	به قرائت روزانه آیات و ادعیه آموخته شده، علاقه نشان می‌دهد.	مشاهده‌ای
۱۹	از مفاهیم ساده پیام‌های قرآنی در گفتار، نوشتار و آثار خود (نقاشی، انشا و ...) استفاده می‌کند.	مشاهده‌ای / کارپوشه
۲۰	نسبت به یادگیری آیات قرآن و کلام پیامبر و اهل بیت (علیهم‌السلام) و به کارگیری آموخته‌ها علاقه نشان می‌دهد.	مشاهده‌ای

ملاحظات:

- در دوره اول ابتدایی اولویت با ارزشیابی از فعالیت‌های گروهی متریبان به ویژه در حفظ سوره‌ها و پیام‌های قرآنی است.
- ارزشیابی تکوینی (مستمر) باید به گونه‌ای طراحی و اجرا شود که حاصل طبیعی آن موفقیت متری در ارزشیابی تراکمی (پایانی) باشد.

استاندارد ارزشیابی دوره دوم ابتدایی

ردیف	استاندارد ارزشیابی	ابزار آزمون
۱	قواعد وقف بر آخر جملات در قرائت قرآن و متون دینی را هنگام خواندن محتوای درسی رعایت می‌کند.	آزمون عملکردی / فهرست و آرسی
۲	اشکال حروف و علائم متمایز رسم الخط مصحف آموزشی با رسم الخط فارسی را می‌شناسد.	پرسش شفاهی
۳	تلفظ صحیح حروف متمایز در زبان عربی را هنگام خواندن قرآن و اذکار نماز رعایت می‌کند.	پرسش شفاهی
۴	معنای کلمات پر کاربرد (بیش از ۱۰۰ بار) در قرآن کریم و متون دینی را می‌داند.	شفاهی / کتبی
۵	معنای ریشه‌ها و مشتقات واژگان آشنا (کلمات مشترک فارسی و عربی) را می‌داند.	شفاهی / کتبی
۶	سوره‌های قارعه تا غاشیه را به صورت صحیح و روان از حفظ قرائت می‌کند.	آزمون عملکردی / فهرست و آرسی / واقعه نگاری
۷	پیام‌های قرآنی و حدیثی، ادعیه و زیارات منتخب (حدود ۴۰ پیام جدید) را از حفظ می‌خواند.	آزمون عملکردی / فهرست و آرسی / واقعه نگاری
۸	سوره‌های حمد و توحید و اذکار نماز را با رعایت نسبی تلفظ حروف خاص عربی قرائت می‌کند.	آزمون عملکردی / فهرست و آرسی
۹	حداقل یک و نیم جزء جدید از آیات منتخب قرآن را از روی رسم الخط آموزشی به صورت جمله به جمله و روان می‌خواند.	آزمون عملکردی / فهرست و آرسی / واقعه نگاری
۱۰	معنای اجمالی حداقل نیم جزء جدید از آیات منتخب درسی را بیان می‌کند.	شفاهی / کتبی
۱۱	معنای اجمالی سوره‌های قارعه تا غاشیه را بیان می‌کند.	شفاهی / کتبی
۱۲	معنای ساده پیام‌های قرآنی و حدیثی و ادعیه و زیارات منتخب جدید را بیان می‌کند.	شفاهی / کتبی
۱۳	پرسش‌های ساده درباره مفاهیم پیام‌های قرآنی، سوره‌ها و آیات و احادیث منتخب را به زبان کودکان پاسخ می‌دهد.	پرسش شفاهی / بحث و گفت‌وگو
۱۴	به خواندن آیات منتخب و سوره‌های کوتاه قرآن کریم بر اساس قرائت الگو علاقه نشان می‌دهد.	مشاهده‌ای

مشاهده‌ای	به حفظ آیات، سوره‌ها، پیام‌های قرآنی، احادیث، ادعیه و زیارات منتخب علاقه نشان می‌دهد.	۱۵
مشاهده‌ای	به مفهوم آیات، ادعیه و زیارات، به ویژه در نماز و مناسک دینی توجه دارد.	۱۶
مشاهده‌ای/بحث و گفت‌وگو	سکوت، گوش فرادادن، توجه و احترام به قرآن را در فهم آیات و عمل انسان مهم و مؤثر می‌داند.	۱۷
شفاهی/کتبی	جملات آیات، ادعیه، زیارات و احادیث آموخته شده را از یکدیگر تشخیص می‌دهد.	۱۸
مشاهده‌ای/بحث و گفت‌وگو/ گزارش و مقاله	برای جست و جوگری، گفت‌وگو و بیان مصادیق عملی مفاهیم پیامهای قرآنی و احادیث و سوره‌های منتخب آموخته شده، داوطلب است.	۱۹
مشاهده‌ای/ کارپوشه / آزمون عملکردی/ فهرست و ارس / واقع‌نگاری	از پیام‌های قرآنی و حدیثی و مفاهیم آنها در گفتار، نوشتار و آثار خود (نقاشی، انشا، روزنامه دیواری، گزارش و ...) استفاده می‌کند.	۲۰
مشاهده‌ای	نسبت به استماع و قرائت قرآن، دعا و زیارت و حضور در مجالس و محافل قرآن و عترت علاقه نشان می‌دهد.	۲۱
مشاهده‌ای/گزارش و مقاله	نسبت به فهم بیشتر و عمل به آموخته‌های قرآنی و حدیثی خود در زندگی علاقه نشان می‌دهد.	۲۲
<p>ملاحظات:</p> <p>۱- در دوره دوم ابتدایی اولویت با ارزشیابی از مهارت در خواندن جمله به جمله آیات قرآن از روی رسم الخط آموزشی و درک معنای اجمالی آن است.</p> <p>۲- نظام ارزشیابی درس قرآن باید به گونه‌ای طراحی و اجرا شود که انس با قرآن کریم، پیامد ارزشیابی تکوینی (مستمر)، و موفقیت در ارزشیابی تراکمی (پایانی)، پیامد این انس باشد.</p>		

استاندارد ارزشیابی دوره اول متوسطه

ردیف	استاندارد ارزشیابی	ابزار آزمون
۱	تفاوت رسم الخط‌های رایج قرآن و متون دینی را می‌شناسد.	شفاهی / کتبی
۲	قواعد ضروری فصاحت حروف و حرکات را هنگام تلاوت قرآن و متون دینی رعایت می‌کند.	آزمون عملکردی / فهرست و ارسی
۳	معنای ریشه‌ها و اوزان کلمات پر کاربرد (بیش از ۱۰ بار) در قرآن کریم و متون دینی را می‌داند.	شفاهی / کتبی / نقشه مفهومی / فهرست و ارسی
۴	ساختار کلمات پر کاربرد و جملات ساده در قرآن کریم، متون دینی و واژگان عربی رایج در ادبیات فارسی را می‌شناسد.	شفاهی / کتبی / نقشه مفهومی / فهرست و ارسی
۵	باروش فهم قرآن و متون دینی، بر اساس دلالت‌های متنی عربی آشنایی مقدماتی دارد.	شفاهی / کتبی
۶	سوره‌های اعلی تا نبأ و حداقل نیم جزء از قطعات و سوره‌های منتخب را به صورت صحیح و روان از حفظ قرائت می‌کند.	آزمون عملکردی
۷	پیام‌های قرآنی و حدیثی و ادعیه و زیارات منتخب (حدود ۴۵ پیام جدید) را از حفظ می‌خواند.	آزمون عملکردی
۸	حداقل سه جزء جدید از آیات و سوره‌های منتخب قرآن را از روی مصحف آموزشی با رعایت نسبی فصاحت حروف و حرکات به صورت جمله به جمله و روان می‌خواند.	آزمون عملکردی / فهرست و ارسی
۹	معنای حداقل سه جزء جدید از آیات و سوره‌های منتخب قرآن را بیان می‌کند.	شفاهی / کتبی
۱۰	معنای سوره‌های اعلی تا نبأ و قطعات و سوره‌های منتخب جدید حفظ شده را بیان می‌کند.	شفاهی / کتبی
۱۱	معنای پیام‌های قرآنی، احادیث و ادعیه منتخب جدید حفظ شده را بیان می‌کند.	شفاهی / کتبی
۱۲	معنای آیات، احادیث، ادعیه و زیاراتی که از واژگان پر کاربرد و ساختار ساده برخوردارند را بیان می‌کند.	شفاهی / کتبی
۱۳	برخی از معارف قرآنی و حدیثی ساده و عمومی را با استفاده از آموخته‌های قرآن و عربی خود، به صورت روشمند بیان می‌کند.	شفاهی / کتبی / بحث و گفت‌وگو / گزارش و مقاله / نقشه مفهومی
۱۴	نسبت به استماع تلاوت‌های زیبای قرآن حس خوبی دارد.	مشاهده‌ای

مشاهده‌ای	به جمع خوانی آیات قرآن، ادعیه و زیارات منتخب، بر اساس قرائت الگو علاقه نشان می‌دهد.	۱۵
مشاهده‌ای	به حفظ قرآن کریم و احادیث، ادعیه و زیارات منتخب علاقه نشان می‌دهد.	۱۶
مشاهده‌ای	به مفهوم آیات قرآن و متون دینی در هنگام استماع و قرائت آنها توجه دارد.	۱۷
شفاهی/کتبی	با آداب ظاهری و باطنی ارتباط با آیات قرآن و متون دینی به ویژه تدبر و انس و تأثیر آن در فهم و عمل آشنایی دارد.	۱۸
شفاهی/کتبی/گزارش و مقاله	منابع مکتوب و نرم افزاری ارائه دهنده معارف عمومی آیات (تفسیرهای عمومی، فرهنگنامه‌ها و ...) و نحوه دسترسی و استفاده از آنها را می‌شناسد.	۱۹
شفاهی/کتبی/گزارش و مقاله	متن و محتوای آیات و متون دینی آموخته شده را در میان سایر متون عربی و فارسی تشخیص می‌دهد.	۲۰
مشاهده‌ای/بحث و گفت‌وگو/گزارش و مقاله/نقشه مفهومی	داوطلب جست‌وجوگری، گفت‌وگو و دقت و اندیشه در آیات و احادیث آموخته شده برای درک بهتر مراد و مقصود و تعیین مصادیق و کاربرد آنها در زندگی می‌باشد.	۲۱
مشاهده‌ای/آزمون عملکردی	متن و مفاهیم قرآنی و حدیثی را در گفتار، نوشتار و آثار خود (تابلو، پوستر، عکس، فیلم و نرم‌افزار و ...) به صورت مناسب به کار می‌برد.	۲۲
مشاهده‌ای	به اختصاص بخشی از اوقات خود به استماع و قرائت قرآن و ارتباط و انس با آیات، ادعیه و زیارات علاقه نشان می‌دهد.	۲۳
مشاهده‌ای/پرسش شفاهی/گزارش و مقاله	در هنگام قرائت و استماع آیات قرآن و متون دینی، به مفهوم آن، تمرکز ذهنی و توجه قلبی دارد.	۲۴
مشاهده‌ای/گزارش و مقاله	اثر بخشی انس و تدبر در آیات و احادیث، در تقویت ایمان و عمل صالح را تجربه کرده است.	۲۵
مشاهده‌ای/واقعه‌نگاری	به استفاده از مکالمات قرآنی و حدیثی در آثار و گفتار خود علاقه نشان می‌دهد.	۲۶

ملاحظات:

۱- با توجه به پیشینه فرهنگی آسان‌گیری در ارزشیابی درس قرآن و سخت‌گیری در ارزشیابی درس عربی، لازم است تعدیل لازم در شیوه‌های ارزشیابی هر دو درس به تناسب هریک طراحی و اجرا شود.

۲- ارزشیابی از درک معنای آیات قرآن در درس قرآن و ارزشیابی از فهم روشمند معارف آیات و دلالت‌های متنی آن در درس عربی انجام می‌شود.

استاندارد ارزشیابی دوره دوم متوسطه

ردیف	استاندارد ارزشیابی	ابزار آزمون
۱	معنای عموم ریشه‌ها و اوزان کلمات قرآن کریم، متون دینی رایج و واژگان عربی در ادبیات فارسی را می‌داند.	شفاهی/کتبی/نقشه مفهومی / فهرست‌وارسی
۲	ساختار جملات، افعال، اسامی و حروف عربی پرکاربرد در قرآن و متون دینی را می‌شناسد.	شفاهی/کتبی/نقشه مفهومی / فهرست‌وارسی
۳	با انواع دلالت‌های متنی و کاربرد آن در تدبر و فهم معارف قرآن و متون دینی (بر پایه معنای مفردات، ساختار ادبی، سیاق آیات، آیات غیر سیاق و روایات معتبر) آشنایی دارد.	شفاهی/کتبی/گزارش و مقاله
۴	حداقل نیم جزء جدید از قطعات و سوره‌های منتخب قرآن را به صورت روان و جمله به جمله از حفظ، قرائت می‌کند.	آزمون عملکردی
۵	آیات قرآن کریم را به صورت جمله به جمله و روان با رعایت نسبی فصاحت و زیباخوانی از روی مصاحف رایج می‌خواند.	آزمون عملکردی
۶	متون دینی رایج را از روی رسم الخط‌های رایج به صورت جمله به جمله و روان می‌خواند.	آزمون عملکردی
۷	معنای عموم آیات قرآن کریم را با استفاده از آموخته‌های زبان عربی خود و ترجمه‌های معتبر قرآن کریم را بیان می‌کند.	شفاهی/کتبی
۸	معنای جمله به جمله متون دینی رایج و کلمات و عبارات عربی رایج در ادبیات فارسی را بیان می‌کند.	شفاهی/کتبی
۹	معنای قطعات و سوره‌های منتخب جدید حفظ شده را بیان می‌کند.	شفاهی/کتبی
۱۰	معنای سایر متون دینی به ویژه نهج البلاغه، صحیفه سجادیه و مفاتیح الجنان با استفاده از آموخته‌های خود و جست‌وجو در کتب و نرم‌افزارهای واژگان عربی را بیان می‌کند.	شفاهی/کتبی/گزارش و مقاله
۱۱	معارف عمومی قرآنی و حدیثی بیان شده در منابع معتبر را با استفاده از آموخته‌های قرآن و عربی خود به صورت روشمند بیان می‌کند.	شفاهی/کتبی/بحث و گفت‌وگو / گزارش و مقاله/نقشه مفهومی
۱۲	نسبت به استماع تلاوت‌های زیبای قرآن حس خوبی دارد.	مشاهده‌ای/گزارش و مقاله
۱۳	به قرائت آیات قرآن، ادعیه و زیارات منتخب، بر اساس قرائت الگو علاقه نشان می‌دهد.	مشاهده‌ای
۱۴	به حفظ آیات، سوره‌ها، پیام‌های قرآنی، احادیث، ادعیه و زیارات منتخب علاقه نشان می‌دهد.	مشاهده‌ای
۱۵	به استفاده روشمند از آیات و احادیث در گفتار، نوشتار و آثار علاقه‌مند و مقید است.	مشاهده‌ای/گزارش و مقاله/

۱۶	با اهمیت، ابعاد، مراتب و آثار تدبر و موانع و آسیب‌های احتمالی آن آشنایی دارد.	شفاهی/کتبی/بحث و گفت‌وگو/ گزارش و مقاله
۱۷	ابعاد، جایگاه و اهمیت ارتباط و انس با قرآن و حدیث و آثار آن را می‌داند.	شفاهی/کتبی/بحث و گفت‌وگو/ گزارش و مقاله
۱۸	متن و مفاهیم آیات، ادعیه، زیارات و احادیث رایج در میان محتواهای مختلف تشخیص می‌دهد.	شفاهی/کتبی/گزارش و مقاله
۱۹	از آیات، احادیث و مفاهیم آنها در موقعیت‌های مختلف زندگی به‌ویژه در تحلیل و تصمیم‌گیری استفاده می‌کند.	شفاهی/کتبی/بحث و گفت‌وگو/ گزارش و مقاله
۲۰	گفتارها، نوشتارها و آثار مطرح در جامعه را بر اساس متن و محتوای آیات و احادیث، نقد می‌کند.	شفاهی/کتبی/گزارش و مقاله/ بحث و گفت‌وگو/نقشه مفهومی
۲۱	تطبیق زندگی خود با مفاهیم و معارف قرآن و اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small> را تشخیص می‌دهد.	شفاهی/کتبی/بحث و گفت‌وگو/ گزارش و مقاله/نقشه مفهومی
۲۲	متن و مفاهیم قرآنی و حدیثی را به صورت مناسب در قالب‌های فرهنگی، هنری و رسانه‌ای (تابلو، پوستر، عکس، فیلم و نرم‌افزار و...) به کار می‌برد.	مشاهده‌ای/آزمون عملکردی
۲۳	بخشی از اوقات خود را به استماع و قرائت متدبرانه قرآن و متون دینی اختصاص می‌دهد.	مشاهده‌ای/گزارش و مقاله
۲۴	بر اساس تجارب زیسته (تطبیقی)، به هدایتگری قرآن کریم در ابعاد مختلف زندگی فردی و اجتماعی اعتقاد دارد.	مشاهده‌ای/بحث و گفت‌وگو/ گزارش و مقاله/نقشه مفهومی
۲۵	نسبت به گزاره‌های متناسب به آیات و احادیث، برخورد روشمند و نقادانه دارد.	مشاهده‌ای/گزارش و مقاله/ بحث و گفت‌وگو/نقشه مفهومی
۲۶	به استفاده از مکالمات قرآنی و حدیثی در آثار و گفتار خود علاقه نشان می‌دهد.	مشاهده‌ای/واقع‌نگاری
<p>ملاحظات:</p> <p>۱- در دوره دوم متوسطه ارزشیابی در درس قرآن با اولویت فهم روشمند معارف آیات بر اساس دلالت‌های سیاقی؛ و در درس عربی بر فهم روشمند آیات و متون دینی بر اساس دلالت‌های ساختاری است.</p> <p>۲- در صورت اعمال ضریب معدل در آزمون سراسری دانشگاه‌ها، آزمون پایانی (ارزشیابی تراکمی) دروس قرآن و عربی باید به صورت متمرکز و سراسری به اجرا درآید.</p>		

استلزامات

استلزامات

۱- ضرورت بازنگری در تعداد واحدهای درسی و سرفصل‌های آموزش قرآن در رشته آموزش ابتدایی پیوسته و ناپیوسته دانشگاه فرهنگیان و سایر دانشگاه‌ها و دوره‌های بدو خدمت (مشمولان ماده ۲۸) و دوره‌های ضمن خدمت آموزگاران، به نحوی که تمامی آموزگاران ابتدایی واجد شایستگی‌های لازم (به ویژه سواد قرآنی) برای آموزش قرآن بر اساس راهنمای برنامه درسی جدید باشند.

۲- ضرورت بازنگری در سرفصل‌های درس عربی در دانشگاه فرهنگیان و سایر دانشگاه‌ها و دوره‌های ضمن خدمت دبیران، به نحوی که تمامی ایشان واجد شایستگی‌های لازم برای آموزش قرآن بر اساس راهنمای برنامه درسی جدید باشند.

۳- بازطراحی عناوین و محتوای برنامه درسی کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشگاه فرهنگیان و سایر دانشگاه‌ها در رشته‌هایی که فارغ‌التحصیل دانش‌آموختگان آن در آموزش قرآن و عربی متوسطه اشتغال می‌یابند؛ به نحوی که واجد شایستگی‌های لازم (به ویژه سواد قرآنی) برای اجرای برنامه‌های درسی جدید قرآن و عربی باشند.

۴- اعمال سازوکارهای اداری و تشویقی برای بازآموزی کلیه آموزگاران ابتدایی و دبیران شاغل به آموزش قرآن و عربی در متوسطه به نحوی که واجد شایستگی‌های حرفه‌ای و تخصصی لازم (به ویژه سواد قرآنی) برای اجرای برنامه درسی قرآن و عربی باشند.

۵- سازوکارهای اداری و تشویقی و آموزشی لازم برای مدیران و معاونان مدارس و کارشناسان ستادی مرتبط به منظور انگیزه بخشی و توجیه لازم در جهت حمایت و تقویت آموزش قرآن در مدارس و نظارت بر حسن اجرای برنامه درسی طراحی و به اجرا درآید.

۶- موضوع بندی دروس عمومی آزمون سراسری دانشگاه‌ها و اختصاصی علوم انسانی باید به گونه‌ای مورد بازنگری قرار گیرد که درس قرآن و عربی به صورت مشترک و با ضریب مناسب، جدا از حکمت و معارف اسلامی مورد آزمون قرار گیرد.

۷- کلیه بخش‌های وزارت آموزش و پرورش به ویژه معاونت پرورشی و فرهنگی، در محتوای فعالیت‌های قرآنی و دینی خود برنامه درسی رسمی قرآن و عربی و تقویت آن را مد نظر قرار دهند.

۸- کلیه دستگاه‌های فرهنگی کشور به ویژه اعضای کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن، در محتوای فعالیت‌های قرآنی خود برنامه درسی رسمی قرآن و تقویت آن را مد نظر قرار دهند.

۹- تهیه و اجرای برنامه تأمین و تربیت مدرس قرآن برای تدریس واحدهای درسی مرتبط با آموزش قرآن و عربی در دانشگاه فرهنگیان و سایر دانشگاه‌ها و دوره‌های ضمن خدمت آموزگاران و دبیران در مناطق آموزش و پرورش ضروری است

۱۰- طراحی و استقرار سازوکارهای لازم از جمله معلم و دبیر راهنما برای نظارت مستمر و تقویت و پشتیبانی از آموزش قرآن در مدارس از سوی معاونت‌های ابتدایی و متوسطه ضروری است.

« وَ مَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ ، عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ ، وَإِلَيْهِ أُنِيبُ »

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

